

آموزش و تبلیغات در جبهه و جنگ

نویسنده:

روحانی شهید سردار سید محمد طاهری گرگانے

لَیْلَکَ یَا حُسَیْن

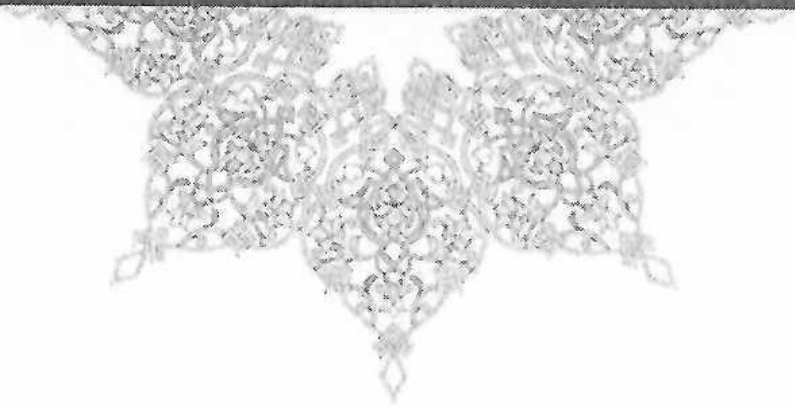
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کلسان - کرکان - ناھار خوران - بہ پورا سہدا
تلفن: ۰۲۲-۳۲۵۵۵-۰۱۷

آموزش و تبلیغات در جبهه و جنگ

نویسنده:

روحانی شهید سردار سید محمد طاهر طاهری گرگانی

به کوشش:

سید محمد طالبیان

انتشارات زلال اندیشه

آموزش و تبلیغات در جبهه و جنگ

روحانی شهید سردار سید محمد طاهر طاهری گرگانی

به کوشش: سید محمد طالبیان

ناشر: انتشارات زلال اندیشه

صفحه آرا: اسفندیار محرابی

طراح جلد: حامد امامی

چاپ و صحافی: چاپخانه معین

نوبت چاپ: اول / ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۰۵-۴۴-۵

قیمت: ۴۵۰۰۰ تومان

تلفن مرکز توزیع: ۰۵۱۳۶۰۷۹۱۹۰

این اثر با همت و حمایت مرکز نشر آثار و ارزش‌های روحانیت اداره گل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس خراسان رضوی به چاپ رسیده است.

فهرست مطالب

- پیشگفتار ۷
- زندگینامه نویسنده شهید ۱۳
- درآمدی بر نقش روحانیت در جبهه‌ها ۲۱
- مقدمه ۲۱
- جنگ و تعلیم و تربیت ۲۲
- برنامه‌های تبلیغی در جبهه ۲۳
- تبلیغ و آموزش، هردو ۲۳
- فصل اول: شناخت جبهه‌ها و ابعاد مثبت و منفی آن ۲۵
- شناختی از نیروها در جبهه ۲۵
- ابعاد مثبت و معنویت‌ها در جبهه ۲۸
- ابعاد منفی و دردهای جبهه؟! ۳۲
- فصل دوم: چه باید کرد؟ ۳۷
- آموزش عقیدتی سیاسی ۳۸
- مربی آموزش عقیدتی سیاسی ۴۲
- موضوعات درس‌ها [ویژه پاسدارن وظیفه و بسیجیان] ۴۵

- الف: اصول عقاید که بیشتر در [بر] محور بحث معاد است ۴۶
- کتاب‌هایی در زمینه درس معاد ۵۴
- ب: اخلاق: مسائلی که در رابطه با جبهه لازم‌تر است باید بیشتر مطرح شود ۵۵
- تأکید قرآن به مسئله ذکر خدا در جبهه‌ها ۵۷
- ذکر قلبی ۵۷
- عوامل ذکر ۵۸
- موانع ذکر ۵۸
- صبر و استقامت ۵۹
- صبر و آثار و نتایج معنوی آن ۶۴
- نتایج اخروی بهشت ۶۴
- انبیاء و سختی‌هایشان ۶۵
- عوامل پیروزی و شکست در جهاد اسلامی ۷۱
- موضوعات دیگر ۷۳
- ج: احکام ۷۳
- د: تاریخ اسلام و نمونه‌های صدر اسلام ۷۴
- کتاب‌های لازم در مورد درس‌های اخلاق / تاریخ ۷۶
- آموزش پاسداران رسمی (کادر تیپ‌ها، گردان‌ها و واحدها) ۷۸
- تبلیغات در جبهه ۷۹
- موقعیت‌های گوناگون جبهه و برنامه‌های مورد لزوم ۸۴
- موقعیت بعد از حمله در حالت پیروزی ۸۸
- موقعیت بعد از حمله در حالت عدم موفقیت ۹۰
- موقعیت بعد از حمله و مرخصی و ترخیصی نیروها ۹۲
- پایان کار مبلغ ۹۴

الرَّأْيَةُ لِحَدِيثِنَا يَشُدُّ بِهِ قُلُوبَ شِيعَتِنَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ عَابِدٍ

{ کافی (ط - دارالحدیث)، ج ۱ ص ۷۹ }

پیشگفتار

روحانیت معاصر، وارث تلاش هزار و چند ساله حوزه‌های علمی و علمای طراز اول و بزرگ شیعی است؛ و از این منبع فیاض و سترگ کسب اعتبار کرده و با اتکای به آن، به قدرت تسخیر قلوب و بسیج توده‌های مردمی دست یافته است. به عبارت دیگر، هزاران عالم برگزیده، عمر خویش را در طهارت و تقوا سپری کرده‌اند و مجموعه‌های گرانبهایی عرضه داشته‌اند تا به تدریج جامعه و امت به روحانیت اعتماد پیدا کرده است.

"حوزه‌های علمیه" میراث جهاد مخلصانه عالمان دین است. جهاد با ظالمان و مستبدان داخلی و استعمارگران خارجی، حوزه‌ها و علمای شیعی را پیشتازان مبارزات سیاسی اجتماعی کشور قرار داده است. مدارس علمی شیعی در طول عصرها به صورت دژ استوار و تسخیرناپذیر در برابر حاکمیت طاغوت‌ها و ظلم و ستم آنان ایستاده‌اند. به شهادت تاریخ در تمامی قیام‌ها و جنبش‌هایی که از آغاز غیبت کبری تاکنون بر ضد ستم صورت گرفته، یک یا چند عالم شیعی یا رهبری قیام را بر عهده داشته یا نقش آفرین بوده و در این راه تا پای جان ایستاده‌اند.

امام خمینی رحمه الله علیه می فرماید: در هر نهضت و انقلاب الهی و مردمی علمای اسلام اولین کسانی بودند که بر تارک جبینشان خون و شهادت نقش بسته است؛ کدام انقلاب مردمی-اسلامی را سراغ کنیم که در آن، حوزه و روحانیت پیشکسوت شهادت نبوده اند و بر بالای دار نرفته اند و اجساد مطهرشان بر سنگ فرش حوادث خونین به شهادت نایستاده است؟ (صحیفه امام خمینی، ج ۲۱، ص ۲۷۵)

در نهضت جنگل میرزا کوچک خان، در قیام تبریز شیخ محمد خیابانی، در نهضت پرشکوه تنباکو میرزای شیرازی بزرگ، در جنبش مشروطه آخوند خراسانی و میرزای نایینی، در انقلاب عراق میرزا محمد تقی شیرازی، در نهضت ملی شدن صنعت نفت سید ابوالقاسم کاشانی، در نهضت ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ و انقلاب بهمن ۱۳۵۷، روح خدا خمینی کبیر، آن مرد بی نظیر تاریخ اسلام؛ حضور و نقش آفرینی و رهبری داشتند.

شهادت فقیهان و عالمان بزرگواری همچون شیخ شمس الدین محمد بن مکی عاملی معروف به شهید اول، شیخ زین الدین جبل عاملی معروف به شهید ثانی، شیخ فضل الله نوری، سید حسن مدرس و ...، گواه صادقی بر پیشانی روحانیت در مبارزه با استبداد است؛ که از موضع قاطع آنان در برابر پادشاهان و مستبدان عصر خویش حکایت دارد.

انقلاب اسلامی به عنوان یکی از شگفت انگیزترین پدیده های تاریخ، حاصل تمامی مبارزات مردمی و آرزوی همه مبارزان و مجاهدان حق طلب در قرون گذشته است. پیشوا و مقتدای این نهضت، فقیه و حکیم بزرگ، مرجع تقلید محبوب مردمی و شجاعی بود که با فریاد پرطنین و

خاموش‌نشدنی خویش در جامعه ستم زده‌ای که اقتدار خداوندان زر و زور ناله ستمدیدگان را در حنجره خشکانده بود، نقاب ظلم را درید و رهایی و آزادی را بشارت داد. رهبر خردمندی که از نخستین طلایه‌های نهضت تا شکوفایی آن در شکل حکومت اسلامی و پس از آن نیز راه طولانی و دشواری را که در مقابل مردم ایران بود، تا به سرمنزل مقصود ترسیم کرد.

دوران هشت ساله دفاع مقدس ملت ایران، در حفظ و اعتلای نظام مقدس اسلامی و حراست از مرزهای عزت و شرف این مرز و بوم همچون نگینی تابناک بر تارک تاریخ حماسه ایثار و پایداری آزادگان جهان می‌درخشد.

این دوران، آوردگاه دیگری برای حضور همه جانبه و نقش‌آفرینی گسترده بخش‌های مختلف جامعه روحانیت، از مراجع عظام تقلید تا طلاب در سطوح مختلف تحصیلی، در عرصه‌های جنگ و جهاد و تکمیل کارنامه درخشان مبارزات این نهاد دینی در پویش تاریخ شد.

در آن دوران طلایی طلاب و روحانیون جوان با حضور در صحنه‌های نبرد بر ضد دشمن متجاوز نقش دوگانه رزمی و تبلیغی ایفا کردند. آنان با حضور در میان رزمندگان در پادگانها، اردوگاهها و سنگرهای خطوط مقدم جبهه به تغذیه روحی و معنوی مجاهدان فی سبیل‌الله همت گماشتند. با برپایی نمازهای جماعت و برگزاری جلسات دعا و نیایش و کلاس‌های اعتقادی و بیان باورها و ارزش‌ها و احکام شرعی، روح تشنه‌ی سلحشوران آماده پیکار با دشمن را از زلال معارف دینی سیراب

می‌ساختند و در شب‌های عملیات و هجوم به دشمن نیز لباس رزم بر تن می‌کردند و همپا و همسو با رزمندگان خط شکن به پیکار با متجاوزان به حریم کشور می‌پرداختند.

یکی از آن خیل عظیم روحانیون رزمی تبلیغی، شهید عزیز سیدمحمدطاهر طاهری گرگانی بود. او که سطوح عالی علمی را در حوزه‌های علمی و دانشگاه سپری کرده بود با پیوستن به سازمان رزم سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ضمن ایفای نقش در کسوت رزمنده دلاور، برای تغذیه روحی و معنوی رزمندگان تلاشی مجاهدانه، عالمانه و ماندگار انجام داد و جزوهای از سرفصل‌های معارف ضروری و مهم دینی تدوین کرد تا به انسجام بخشی و استغنای معارف حقه الهی مساعدت نماید. ایشان در جایگاه مسئول عقیدتی سیاسی لشکر ۵ نصر سپاه پاسداران انقلاب اسلامی در سال ۱۳۶۲ در پایگاه ظفر ایلام جزوهای از مهم‌ترین سرفصل‌های مباحث اعتقادی، احکام و اخلاق برای مربیان و مبلغان تهیه و آماده کرده که از نظر جامعیت و مفید بودن کم نظیر است و نه تنها برای رزمندگان آن عصر و زمان سودمند و با ارزش بوده است بلکه امروزه نیز می‌تواند برای قاطبه مربیان، واعظان و صاحبان کرسی‌های تدریس، وعظ و خطابه شاغل در نیروهای مسلح و سایر کسانی که در محیط‌های مختلف به ایراد خطابه و سخنرانی یا تعلیم و تدریس می‌پردازند بسیار درس آموز و راهگشا بوده، و محور فعالیت‌های تبلیغی و تعلیمی آنان باشد.

سودمندی و مفید بودن کتاب حاضر، مورد اتفاق نظر صاحبان قلم،

اندیشه، وعظ و خطابه از نسل گذشته و حاضر و جوانان امروزی است. لذا این اثر به سفارش مدیریت امور روحانیون اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس استان خراسان رضوی مورد بررسی قرار گرفت و برای چاپ آماده شد.

در برخی از موارد اشاراتی وجود داشت که مستند نشده بود، که نسبت به مستندسازی آن اقدام شد. در پاره‌ای موارد نکاتی مطرح شده بود که برای نسل دفاع مقدس و کسانی که در آن صحنه‌ها حضور داشته‌اند روشن بود ولی برای نسلی که در آن فضا نبوده و زمان نسبتاً طولانی از آن گذشته است ممکن بود مبهم باشد؛ لذا با توضیحاتی درباره آن تلاش شد رفع ابهام شود. توضیحات اضافه شده به متن برای حفظ امانت داخل کروش و توضیحات مفصل‌تر در پاورقی‌ها آورده شده است.

از خوانندگان اثر توقع داریم چنانچه ابهام و پیشنهادی داشتند به ناشر انتقال دهند تا ان شاءالله در چاپ‌های بعدی رفع ابهام و مورد استفاده قرار گیرد. امیدواریم با نشر این اثر شهید و آثار دیگری از واعظان و خطیبان شهید به مصداق آیه شریف: وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا (عنکبوت / ۶۹)، در ارائه طریق و هدایت عامه به صراط مستقیم الهی گام زده باشیم.

سید محمد طالبیان

تیرماه ۱۴۰۲

زندگینامه نویسند ه شهید

سید محمد طاهر در ۲۵ آذر ۱۳۳۸ شمسی مطابق با ۷ ربیع الاول ۱۳۷۹ هجری قمری در خانواده‌ای روحانی و اهل علم در شهر مقدس نجف اشرف کشور عراق دیده به جهان گشود. پدرش حضرت آیت الله سید حبیب الله طاهری گرگانی (درگذشت: ۱۳۸۶ ش) و مادرش وجیهه علوی حسینی (درگذشت: ۱۴۰۱ ش) صبیبه حضرت آیت الله سید سجاد علوی مفسر قرآن کریم بود. پس از سپری کردن دوران کودکی، تحصیلات ابتدایی را در سال ۱۳۴۵ ش در دبستان ایرانیان مقیم نجف آغاز کرد. تا سوم ابتدایی درس خواند و سپس زیر نظر پدرش به فراگیری علوم دینی پرداخت.

او در تابستان سال ۱۳۵۰ شمسی همراه پدرش به سوریه و لبنان مسافرت کرد و با رهبران گروه‌های شیعی لبنان توفیق ملاقات داشت. وی از همان دوران نوجوانی در محافل سیاسی شرکت کرد و با مبارزات مردم ایران آشنا شد. در سال ۱۳۵۲ و در ۱۴ سالگی برای ادامه تحصیل و

فراگیری علوم دینی وارد مدرسه علمیه امام صادق (علیه السلام) گرگان شد و همزمان به تحصیلات کلاسیک نیز به طور متفرقه ادامه داد و در خرداد ۱۳۵۴ شمسی موفق به اخذ دیپلم گردید.

سید محمد طاهر در ۱۳۵۵ (ش) به مشهد مقدس هجرت نمود و در مدرسه علمیه عالی نواب این شهر به تحصیل علوم اسلامی در سطوح عالی پرداخت و در تابستان ۱۳۵۵ همزمان با میلاد مسعود امام زمان (عجل الله تعالی فرجه) ملبس به لباس روحانیت گردید و تا پایان سطح ۲ درس خواند. و در همان سال در کنکور سراسری دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور شرکت کرد و در رشته الهیات دانشگاه فردوسی مشهد پذیرفته و مشغول تحصیل دانشگاهی شد.

در سال‌های ۱۳۵۶ تا ۱۳۵۷ و اوج‌گیری مخالفت و قیام‌های مردمی در ایران با همکاری برادرش سید محمد صادق، نامه‌ها و اعلامیه‌های آیت الله خمینی (رحمة الله علیه) را به صورت دست‌نویس، تکثیر و پخش می‌کرد و به ارشاد و هدایت نوجوانان و جوانان می‌پرداخت.

با علنی شدن خیزش انقلابی مردم، مبارزات وی نیز در گرگان در ۱۳۵۶ علنی شد. در خرداد سال ۱۳۵۷ پدرش توسط حکومت پهلوی دستگیر و به شهر سقز در استان کردستان تبعید شد و مسئولیت ادامه مبارزه در آن دوران بحرانی بر دوش او و برادرش افتاد. سید محمد طاهر پس از بازگشت پدرش از تبعید در کنار ایشان حضوری مؤثر داشت و در مبارزات عمومی و یکی از عوامل تأثرگذار و از رهبران قیام مردم گرگان بود. طاهری در کنار مبارزات انقلابی از تحقیق و مطالعه در مسائل

سیاسی نیز غافل نبود و با تحلیل‌های روشن‌گرانه ضمن آگاهی بخشی به جوانان، ذهن آنان را از انحراف و گرفتار شدن در دام گروهک‌ها باز می‌داشت.

در سال تحصیلی ۱۳۵۷-۱۳۵۸ به جمع انجمن‌های اسلامی و سازمان‌های دانشجویی مسلمان دانشگاه‌ها و مدارس آموزش عالی پیوست و نقش بسیار موثر و سازنده‌ای در هدایت افکار دانشجویان ایفا نمود او پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ۱۳۵۸ کانون فرهنگی اسلامی گرگان و رشت را به همراه چند تن از دوستان فعالش تاسیس نمود و در مهر ۱۳۵۹ نشریه مستضعفین را با همکاری و مدیریت دوستش شهید حجة الاسلام محمد علی روحانی فر راه‌اندازی کرد.

در سال ۱۳۵۹ با گسترش فعالیت‌های گروه‌های ضد انقلاب در سطح دانشگاه‌ها و طبقات مختلف مردم با سخنرانی‌های متعدد، مردم حزب‌الله و دانش‌آموزان و دانشجویان استان‌های خراسان، گیلان، مازندران و گستان را به کار تشکیلاتی و مبارزه با گروه‌های انحرافی چپ‌گرا تشویق و ترغیب نمود. در همین سال نمایشنامه‌هایی با عناوین "مفضل، معبد، توحید، معبدشکر، جنبش تنباکو و..." برای صداوسیما به نگارش در آورد. همچنین مقاله‌ای درباره محرم تحت عنوان "از محرم ۶۱ تا محرم ۱۴۰۱ هـ.ق" و مقاله‌ی دیگری درباره با عید و جزواتی درباره زندگی چهارده معصوم (علیهم‌السلام) و تاریخ تشیع نوشت.

سید محمد طاهر طاهری گرگانی در تابستان ۱۳۵۹ با مدرک کارشناسی الهیات و معارف اسلامی از دانشکده الهیات دانشگاه فردوسی

مشهد فارغ التحصیل شد و در مهر همان سال با سمت دبیر آموزش و پرورش در دبیرستان‌های شهرستان بجنورد و حوزه علمیه آن شهر به تدریس پرداخت.

او در مهر ۱۳۶۰ به عضویت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مشهد درآمد و پس از مدتی به سمت مسئول عقیدتی سیاسی لشکر ۵ نصر منصوب گردید. در ماه‌های آغازین ورودش به سپاه جزوهای با عنوان "مختصری از تاریخ اسلام" منتشر کرد و نشریه داخلی سپاه را با نام "راه تکامل" تاسیس نمود. پس از پذیرش مسئولیت عقیدتی لشکر نصر جزوهای با عنوان "عقیدتی و تبلیغات در جنگ" برای ساماندهی مبلغان و مربیان عقیدتی تدوین کرد تا وضع کلاس‌ها و مجالس و عظ لشکر را ساماندهی کند.

او که به زبان عربی کاملاً مسلط بود به طور مستمر در خطوط مقدم جبهه‌های نبرد حضور می‌یافت و با بلندگو برای نیروهای دشمن سخنرانی می‌کرد. تاثیر کلام او موجب شد حکومت بعثی برای دستگیری و کشتن او جایزه تعیین کند. سرانجام در عملیات خیبر (۲۲-۳، اسفند ۱۳۶۲) که در منطقه هورالهوریزه و با هدف تصرف و تامین جزایر مجنون و چاه‌های نفت آن انجام شد؛ در منطقه‌ای بین رود دجله و فرات در روستایی که به تصرف رزمندگان خودی درآمد بود برای ساکنان بومی روستا با زبان عربی مشغول سخنرانی بود که توسط فرد مسلحی از میان جمعیت مورد هدف قرار گرفت و از ناحیه دست به شدت مجروح گردید و به عقب انتقال یافت. پس از پانسمان دستش مجدد برای تقویت روحیه

رزمندگان به منطقه عملیاتی بازگشت و در ادامه عملیات به اسارت دشمن بعثی درآمد. پس از شناسایی توسط مزدوران بعثی با شلیک به دو کتفش و عبور تانک از روی پاهایش شهید شد و پیکر بی‌جان‌ش را به آتش کشیدند. پیکرش مدتها در منطقه باقی ماند تا این‌که در مرداد ۱۳۸۷ پس از ۲۵ سال در عملیات تفحص، شناسایی و به شهرستان گرگان انتقال یافت؛ پس از تشییع در گلزار شهدای گرگان به خاک سپرده شد.

شهید سید محمد طاهر طاهری گرگانی خطی بسیار زیبا و نیکو داشت و هنر خطاطی را در نجف اشرف در محضر آیه الله نجومی کرمانشاهی (ره) آموخته بود و مکتوبات بجامانده از وی گواه بر این مدعاست. او روایات اهل‌البیت (علیهم‌السلام) و جملات زیبای امام خمینی رحمة‌الله‌علیه را تحریر و در مسجدالرضای گرگان (آذربایجانی‌های مقیم گرگان) در معرض دید همگان می‌گذاشت. به امام زمان (علیه‌السلام) ارادت خاصی داشت و هرگز دعای عهدش ترک نمی‌شد. به نماز شب و رازونیا بین‌الطلوعین مقید بود. بسیار با تقوا و متواضع بود. تمام کارهایش اعم از خواب، خوراک، مطالعه و استراحتش با برنامه و از روی نظم بوده؛ واعظی مجاهد و رزمنده‌ای موعظه‌گر بود.

سخت‌کوش، محبوب، متواضع و دارای اعتقادی راسخ بود.

از هنرمندان و روزنامه‌نگاران متعهد و مسئول و روزنامه‌نگاری توانمند و دانا بود. بین او و فرماندهان خراسان انس و الفتی عجیب برقرار بود به گونه‌ای که وقتی برای پذیرش مسئولیت در قرارگاه خاتم‌الانبیاء (صلوات الله علیه و آله) دعوت شد نه خودش قبول کرد، و نه فرماندهان لشکر نصر

موافقت کردند. او محبوب قلب‌های بچه‌های لشکر بود که در فراقش به شدت گریستند.

در بخشی از دست نوشته‌های باقیمانده از وی آمده است: «یاران! راه طولانی است. زندگی همیشه صحنه پیکار حق و باطل است؛ باید یکی را برگزید و در آن قدم گذاشت و قدم زد و نترسید و نهراسید. زندگی پیکار در راه عقیده است؛ باید صبر و استقامت پیشه کرد. باید از فریب‌های نابکارانه دشمن گول نخورد و چشم‌ها را باید باز کرد. راه طولانی است باید قدم گذاشت و از سکون و جمود درآمد و بیداروار کوشش کرد. زندگی پیکار در راه عقیده است و یک شیعه باید علی وار زندگی کند و حسینی‌وار بجنگد و زینب وار سخن بگوید و باز هم علی وار بمیرد.»

در بخش دیگری از یادداشت‌هایش آمده است: «از تفرقه و جدایی باید پرهیز نمود و اتحاد را همچنان ادامه باید داد باید خود را عوض کرد که خدای، هرگز جامعه‌ای را که خود سرنوشتش را عوض نکرده، عوض نخواهد کرد.»

در قسمتی از وصیت‌نامه‌ای که از او باقی مانده و در ۲۶ جمادی الثانی ۱۴۰۲ (اردیبهشت ۱۳۶۱) نگاشته شده، آمده است: «امروز روز بزرگی است، آنچه به نظر می‌رسد آن است که انقلاب اسلامی نیاز به روحانی خوب دارد؛ لذا حوزه‌ها خیلی کمبود دارند. باید به همه جوانان مستعد و علاقمند بگوییم که معدن جوشش و سرزمین مقدس دنیا حوزه‌هاست. حوزه‌ها را گرمتر و پر جوش‌تر کنند. با این حوزه‌ها می‌توان جهانی را نجات داد. خدایا حیاطمان را سعادت و مرگمان را شهادت قرار بده.»

در بخش‌های دیگری از وصیتش به شرحی که بر کتاب‌های درسی مثل هدایه، صمدیه و ... نگاشته اشاره نموده و سفارش کرده برای اهل تحصیل نگهداری شوند. و در بخش دیگری درباره‌ی کتابهایش وصیت کرده است که: «کتابهایم که در عرض سالهای طلبگی گرفته شده، پس از خودم در مدرسه امام صادق علیه‌السلام (گرگان) برای استفاده عموم باشد.»

دبیرستان پسرانه غیرانتفاعی شامل رشته‌های معارف اسلامی در شهر گرگان به نام این شهید نامگذاری شده است که از بهترین مدارس غیرانتفاعی می‌باشد.

مآخذ:

۱. اداره کل حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس خراسان رضوی، مدیریت امور روحانیون، پرونده علمی شهید سیدمحمدطاهر طاهری گرگانی
۲. پایگاه اطلاع رسانی حوزه علمیه امام صادق (علیه‌السلام) گرگان، مروری بر زندگی‌نامه شهید سیدمحمدطاهر طاهری گرگانی، خبرگزاری دفاع مقدس، (بارگذاری: ۲۲ اسفند ۱۳۹۹) (دسترسی: ۱۳ خرداد ۱۴۰۲)
۳. زندگینامه و وصیت‌نامه شهید سیدمحمدطاهر طاهری گرگانی، نوید شاهد، بی تا، (دسترسی ۱۳ خرداد ۱۴۰۲)
۴. ستاد یادواره شهدای روحانی خراسان رضوی، پرونده سرگذشت پژوهی شهید سیدمحمدطاهر طاهری گرگانی
۵. شکوفه‌های سرخ فقاقت، یادمان شهدای روحانی استان گلستان، کمیته تدوین و نشر گرگان ۱۳۸۲.

درآمدی بر نقش روحانیت در جبهه‌ها

مقدمه

این مختصر که آورده می‌شود گوشه‌ای از تجربیاتی است که در مدتی نه چندان طولانی به دست آمده و برگرفته از مدتی کار محدود و رفت و آمدهایی مختصر در گوشه‌ای از جبهه‌های گسترده در غرب و جنوب است و هیچگاه ادعایی ندارد که این برنامه‌ها برای همه جا قابل پیاده شدن است! خیر! و نیز ذوق‌ها هم مختلف است و برنامه ریزی‌ها و همت‌ها گوناگون. بدین امید که ان شاء الله این تجربیات، قدم اولی باشد در حرکت بهتر در آینده تا بتوانیم وظایف سنگین‌مان را کامل‌تر و مخلصانه‌تر انجام دهیم؛ ان شاء الله.

مقصود از این جزوه همان‌گونه که در عنوان بالا نیز آمده است، بررسی وضع آموزش و تبلیغات در جبهه‌ها و نقش روحانیت در این رابطه است. آن هم در محدوده سپاه و بسیج (یعنی مقصود از انجام این برنامه در محیط‌هایی از قبیل سپاه و بسیج است و در رابطه با ارتش فعلا بحثی

نداریم چرا که نوع کار، برنامه و تشکیلات [در آنجا] به گونه دیگری است) و نیز مقصود، همه کارهای تبلیغاتی و آموزشی نیست، بلکه بیشتر آن قسمت که مربوط به کار روحانیت است می‌باشد و لذا از برادران روحانی که به جبهه‌ها می‌آیند تقاضا می‌کنیم که این جزوه را به دقت مطالعه نمایند و در موقعیت‌هایی که قرار می‌گیرند در جهت پیاده نمودن این برنامه‌ها در حدود موقعیت و نیز کارآیی آنها کوشش نمایند و در پایان ماموریت‌شان در مورد ضعف‌ها، قوت‌ها و تجربیات جدید در گزارش کارشان موارد لازم را تذکر دهند. خدا به همه ما اخلاص [در] انجام وظایف را به طور کامل عنایت بفرماید؛ ان شاءالله.

جنگ و تعلیم و تربیت

از سه سال پیش که جنگ تحمیلی عراق آغاز شد^۱ تاکنون مردم ما به تجربیات گوناگون و پرباری دست یافته‌اند. در این دوران طولانی درس‌های زیادی را آموخته‌اند. و بسیاری در مدارج اعلی این دانشگاه بزرگ قرار گرفتند^۲ و به ملکوت اعلا پیوستند و بسیاری پس از بازگشت از جبهه، حرکت جدیدی در زندگی خود آغاز کرده و تحول بزرگی در جامعه ایجاد نمودند. هرچه از دوران جنگ بیشتر گذشت ملت اهمیت دانشگاه

۱. جنگ تجاوز گرانه ارتش بعثی حاکم بر کشور عراق در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ شمسی بر ضد تمامیت ارضی و استقلال جمهوری اسلامی ایران آغاز شد و این جزوه در ۱۳۶۲ سال توسط شهید والا مقام در پایگاه ظفر ایلام تهیه و تدوین گردیده است.

۲. اشاره به سخنان امام خمینی (ره) که در آن دوران، جبهه‌ی نبرد حق و باطل و سنگرهای دفاعی جمهوری اسلامی را دانشگاه انسان سازی نامید.

جبهه را بهتر درک کرد و این دانشگاه را در جهت کمال خود جایی بهتر یافت و به سوی آن مشتاقانه شتافت.

برنامه‌های تبلیغی در جبهه

از آغاز جنگ مسئله تبلیغ و اهمیت تبلیغات و تاثیر آن در جبهه بسیار مشهود بود و بعدها بیشتر روشن شد. بارها رزمندگان عزیز ما اظهار داشته‌اند که وجود یک روحانی در جبهه گویا همچون ۱۰۰ یا ۲۰۰ تانک و بیشتر موثر است! هرچند که مسائل معنوی را نمی‌توان با مقیاس مادی سنجید. چه بسیار روحانیون عزیزی که اسلحه به دست گرفته به میدان شتافتند، چه بسیاری از آنها که به شهادت نائل گشتند و چه بسیار دیگر با سخن و بیان گرم خود به بچه‌ها و رزمنده‌ها نیرو بخشیدند و ایمانشان و قدرتشان را افزودند. روحانیون در جبهه‌ها برنامه‌های تبلیغی زیادی داشته و دارند. در نمازها، توسل‌ها و دعاها، در کلاس درس، در حمله و در همه جا.

تبلیغ و آموزش، هردو

در آغاز جنگ تا مدت‌های زیادی - حدود دو سال - آنچه بیشتر کار شد جنبه تبلیغی [داشت] و در همین جهت روحانیونی که از طریق حوزه‌ها یا دفتر [تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم] یا سازمان تبلیغات اسلامی به جبهه‌ها می‌آمدند برنامه‌شان برنامه تبلیغ بود ولی تبلیغ به تنهایی کافی نبود و همه دردها را دوا نمی‌کرد. از این رو احساس شد که در کنار برنامه‌های

تبلیغی، برنامه‌های آموزشی [نیز باید] در جبهه‌ها فعال شده و در این جهت بیشتر کوشش شود. این مساله در سطح بالا و مسئولین سپاه تاکید گردید.

برنامه آموزش عقیدتی سیاسی (در کنار آموزش نظامی) در جبهه‌ها آغاز به کار کرد. هر چند که امکاناتش بسیار کم و نیروی مربی آن نیز کمتر بود؛ ولی با لطف الهی در این جهت نتایج خوبی گرفته شد. به هر صورت امروز دیگر ثابت شده که تبلیغ و آموزش هر دو باید در جبهه‌ها باشد و با فعالیت خود - در کنار دیگر برنامه‌های نظامی و ... - جبهه‌ها را تقویت روحی، معنوی و فکری کند (البته مشکلات دیگری هم هست که باید با نهادهای دیگری همچون دادستانی و ... و با هماهنگی‌های مربوطه حل شود ان شاءالله).

فصل اول

شناخت جبهه‌ها و ابعاد مثبت و منفی آن

شناختی از نیروها در جبهه

کار آموزش و تبلیغات در جبهه در مرحله اول احتیاج به شناخت نیروها دارد. بدون شناخت، برنامه‌ریزی غلط است^۱ و رزمنده‌هایی که از طریق سپاه و بسیج به جبهه‌ها می‌آیند چند گونه‌اند:

۱. پاسداران سپاه (رسمی)

نیروهای سپاه که البته همه در یک سطح نیستند و از لیسانس و فوق

---

۱. مخاطب‌شناسی در سخنرانی و تدریس از اصول اولیه و اساسی تاثیرگذاری بر مخاطب و مستمعان است. ارایه سخنرانی و برگزاری کلاسهای عقیدتی برای مخاطبان عام بدون شناخت از آنان یک ریسک بزرگ است. بدون شناخت نیازها و خواسته‌های مستمعان در انتقال پیام به مخاطب توفیق حاصل نمی‌شود. شهید طاهری با توجه به این اصل مهم به معرفی مخاطبان (رزمندگان حاضر در جبهه‌ها) پرداخته است. تقسیم‌بندی که ایشان از نیروها کرده است در حال حاضر هم تا حدود زیادی در یگان‌های سپاه مصداق دارد هر چند سطح آگاهی‌ها و ارزش‌های آنان ممکن است متفاوت باشد.

دیپلم که خیلی کمتر هستند تا دیپلم و زیر دیپلم و سیکل و پنجم ابتدایی و گاه بی سواد تشکیل می شود. روی هم رفته اغلب آنها دوره های آموزش نظامی و عقیدتی - در منطقه - دیده اند و نسبت به بقیه ی نیروها بهتر هستند و اغلب نیز در جبهه دارای مسئولیت اند و البته انتظارشان نیز از کلاس ها زیاد است. گاه درد غرور^۱ هم در بعضی دیده می شود. خدا همه ی ما را از آن [درد] حفظ کند.

۲. پاسداران مشمول^۲ و مشروط^۳

اینها با پاسداران رسمی فرق می کنند. در میان اینها اختلاف [سطح] فکر و سطح اخلاق زیاد است. بعضی از اخلاص و ایمان و تقوای بالایی برخوردارند و بعضی از آن طرف! [از حداقل ایمان و اعتقاد برخوردارند] مشمولین به عنوان خدمت به سپاه می آیند و گاه پیش می آید که برای فرار از سربازی و سختی های آن^۴ به سپاه آمده اند! البته این عمومیت ندارد. مشمولین در رده ی جایگاه معاون، مسئول و نیز در واحدها [ی ستادی

-
۱. شاید عامل غرور سطح پایین تحصیلات و فراگیری اطلاعاتی اجمالی از مفاهیم عقیدتی و نظامی باشد که آنها را نسبت به سایر نیروهای رزمنده متمایز می نموده است؛ لذا آگاهی حداقلی، برخی از آنان را دچار غرور کاذب علمی نموده است.
  ۲. کسانی که برای انجام خدمات نظام وظیفه از طریق سپاه پاسداران انقلاب اسلامی جذب و به جبهه اعزام می شدند.
  ۳. افرادی که با تعهد یک ساله به جبهه اعزام میشدند و پس از ارزیابی در طول یکسال به استخدام رسمی سپاه در می آوردند.
  ۴. در آن زمان تصویری وجود داشته که خدمت در ارتش جمهوری اسلامی ایران سخت است و فرماندهان ارتش بیشتر سختگیری می کنند. این تصور با شنیدن تعریف ها و خاطرات پدران از خدمت در ارتش شاهنشاهی القا شده بود.

و پشتیبانی] و در گردان‌های تکاوری و چریکی پخش شده‌اند و دوام بیشتری در جبهه‌ها دارند.

۳. بسیج

نیروهای بسیج در طول سال مختلف هستند. اغلب به صورت ۷۵ روز و ۳ ماهه به جبهه‌ها می‌آیند. در تابستان‌ها نیروهای محصل از راهنمایی تا دبیرستان زیادند و در اوقات دیگر سال خصوصا در پاییز و زمستان نیروهای کامل سن و بزرگسال زیادتر است. این‌ها که بیشتر از روستاها و [از صاحبان] مزارع و یا از دامداران هستند باز هم مختلف‌اند. پیرمردها و کامل‌ترها از نظر مذهبی و مسائل شرعی کم و بیش واردند اما جوانان روستایی و نوجوانان و نیز محصل‌ها کم و بیش از مسائل شرعی بی‌خبر یا کم‌خبرند و خصوصا در نظم و نظافت خیلی عقب‌اند و مشکلاتی می‌آفرینند.

البته نیروهای بسیج آموزش‌های مختصر نظامی و گاه عقیدتی سیاسی در منطقه شان دیده‌اند و روانه‌ی جبهه‌ها شده‌اند. در این میان باید از نیروهای اعزام مجدد در جبهه‌ها نام برد که اگر کمی ناسالم باشند راه فرار و خلافاکاری را خوب بلدند و تخصصی در این جهت دارند و [برای] دیگران نیز بد آموزی [دارند].^۱

۱. به افراد بسیجی که پس از اولین اعزام به جبهه، اعزام می‌شدند اصطلاحاً اعزام مجدد می‌گفتند. این افراد که گاهی به طور مکرر اعزام می‌شدند آموزش نمی‌دیدند و مستقیماً عازم مناطق عملیاتی می‌شدند و دریگان‌های خودشان به بازآموزی آموخته‌های گذشته و فراگیری آموزش‌های اختصاصی و تخصصی متناسب با مناطق عملیاتی (آبی، خاکی، دشت، ارتفاع و ...) و تخصصی می‌پرداختند و گاهی با این توجیه که آموزش دیده هستند از آموزش طفره می‌رفتند.

۴. نیروهای دیگر مردمی

در میان اصناف جامعه از بازاری‌ها، کاسب‌ها، کارمندان دولت، کارگران کارخانه‌ها و انجمن‌های اسلامی و... کم و بیش نیروهایی پیدا می‌شود که یا از طریق بسیج و یا از کانال‌های دیگر به جبهه‌ها عازم می‌شوند. این نیروها که اغلب در قسمت‌های تدارکات، خدمات موتوری، اورژانس و بهداری و بهداشت و... - قرار می‌گیرند؛- بعضی شان کم و بیش با مسائل شرعی آشنا هستند. که [از] بعضی مثل بهداری و اورژانس انتظار بالاتری و مطالب عمیق‌تری را تقاضا دارند.

نیروهای خدماتی یا تدارکاتی نیز چون کمتر به جبهه و خط مقدم می‌روند کلاس پذیرترند و دوام بیشتر [ی] دارند. نیروهای موتوری همه نوعی دارد، ولی گاه و بیگاه افراد نابابی در میانشان پیدا می‌شود. اما به هر صورت اکثر نیروها افراد صادق، درست و معتقدند.

این‌ها، همه یک شناخت بسیار محدود و نسبی است [ولی] با رفتن در میان خود نیروها و نشست و برخاست با آنها می‌شود شناخت بهتری نسبت به نیروها [در] یافت [کرد]. به هر صورت یک مربی عقیدتی یا یک مبلغ روحانی می‌باید مخاطبین خود را بشناسد و با آن‌ها دمخور و هم‌نوا باشد و بیشتر با نیروها بماند تا تاثیر کارش بیشتر شود ان شاءالله.

ابعاد مثبت و معنویت‌ها در جبهه

جبهه‌ی اسلامیان آمیخته با یک سلسله تلخی‌ها و شیرینی‌ها است. به تلخی‌هایش بعدا می‌رسیم. جبهه از معنویت بالایی برخوردار است علتش

هم روشن است چرا که انسانی که از همه چیزش می‌گذرد و رهسپار جبهه می‌شود، همین آزاد شدن از وابستگی‌ها و آمدن در میدان خطر آن هم جایی که همواره آکنده از یاد خدا، دعا و توسل است، خیلی زود در او تاثیر معنوی می‌گذارد و او را در راه رشد و تعالی کمک می‌کند و او را به معراج کمال نزدیک می‌نماید. از شب حمله و شور و حال و رابطه‌های خاص آن که بگذریم در همه‌ی ایام [روز] و لیالی [شبها] جبهه‌ها نشانه‌های این ابعاد را می‌بینیم.

البته باید بگوییم که این مسئله به طور صد در صد عام و شامل نیست اما اکثریت چنین است؛ به علاوه باید گفت که در موقعیت امروزه ناخالصی‌ها زیاد شده و این هم علت‌هایی دارد از جمله این که جبهه همه‌اش خط مقدم نیست؛ سوراخ سمبه‌های پر امنیت زیادی دارد. آن که اول بار می‌آید فکر می‌کند تا رفت، اسلحه به دستش می‌دهند عازم خطش می‌کنند. وقتی که به جبهه آمد و گستردگی جبهه و به خصوص پشت جبهه را دید با گذشت زمان مسائلی را به وجود می‌آورد. دیگر همه از روی اخلاص نمی‌آیند برای خوشنامی و یا هم چشمی می‌آیند. عده‌ای برای سوءاستفاده‌های خاصی می‌آیند یا اگر بار اول با اخلاص آمده بودند، دفعات بعد دیگر با آن اخلاص شایسته و بایسته نمی‌آیند و خلاصه این خطر بزرگی است خدا خودش ما را حفظ کند ان شاءالله. اما از اینها که بگذریم معنویت بسیاری در جبهه هست که اشاره‌وار از آنها می‌گذریم:

۱. مسئله‌ی نماز اول وقت و جماعت که در جبهه توفیق زیادی هست؛^۱
۲. مسئله‌ی دعاها؛ دعای کمیل، ندبه و توسل در ۲ یا ۳ شب؛^۲
۳. مسئله‌ی زیارت عاشورا صبح‌ها بعد از نماز صبح همیشه یا کمتر؛
۴. مسئله‌ی ذکر مصیبت، نوحه خوانی و توجه به کربلای حسینی گاه و بیگاه؛
۵. [بعد از نماز صبح] و در وسط نماز ظهر و عصر، مغرب و عشا همیشه برنامه‌ی صحبت و موعظه و احکام و [مرثیه سرایی] هست؛
۶. برنامه‌ی صبحگاه‌ها، دعای وحدت، دعا‌های ایام هفته و سخنرانی‌های مورد لزوم؛
۷. دیدن نمونه‌هایی از حکومت جهانی مهدی (عجل الله تعالی فرجه) همانند ایثارگری‌ها و فداکاری‌ها، نانوایی، خیاطی، [شربت، چای] و حمام صلواتی؛^۳
۸. دیدن صحنه‌های خطر و یاد دم به دم خدا در سختی‌ها؛
۹. تابلوها و شعارهای آموزنده در سر راه‌ها و یاد کربلا و صحرای سوزان آن در همه جا؛

-
۱. در مقرها، اردوگاه‌ها و پادگانها، قبل از عملیات تقریباً سه وعده نماز جماعت در اول وقت اقامه می‌شد و برنامه آموزشی و ... به گونه‌ای طراحی و تنظیم می‌گردید که قبل از فرا رسیدن اوقات نماز به اتمام برسد و با وقت نماز تداخل نداشته باشد. در خطوط پدافندی نیز در سنگرها حتی الامکان نماز جماعت و نماز اول وقت برقرار بود.
  ۲. یکشنبه شب، سه شنبه شب و پنجشنبه شبها معمولاً دعا‌های توسل، زیارت عاشورا و دعای کمیل و صبح جمعه دعا ندبه در نمازخانه‌های مقرها و سنگرها برگزار می‌شد.
  ۳. برخی از بازاریان و صاحبان مشاغل و کارخانه داران و تولیدکنندگان شهرستانها در مناطق عملیاتی اقدام به برپایی مراکز خدماتی رایگان می‌کردند که اصطلاحاً به مراکز و ایستگاه‌های صلواتی مشهور بودند.

این‌ها مسایلی است که در همه جای جبهه دیده می‌شود ولی نمونه‌های دیگری هم هست که کم و بیش رزمندگان با آن سر و کار دارند.

۱. دیدن صحنه‌های به جا مانده از عملیات‌ها؛ فرار و ضعف و زبونی دشمن و عبرت از قدرت خدا؛

۲. دیدن شهرهای ویران شده و قبور شهدا و گاه مانند قبر خواهران شهید در بیستان؛^۱

۳. زیارتگاه‌هایی همچون شوش دانیال^۲ و صالح آباد؛^۳

۱. بعضی‌های متجاوز ۲۰ دختر خوزستانی را به اسارت گرفتند و پس از آزار و شکنجه و تعرض، زنده به گور کردند؛ این ماجرا بعد از آزاد سازی مناطق اشغالی توسط یکی از اسیران دشمن فاش شد. (روزنامه‌های اطلاعات و جمهوری اسلامی، دوشنبه ۲۱ دی ۱۳۶۰)

۲. آرامگاه دانیال نبی مربوط به دوره تاریخی پس از اسلام است و در خیابان امام خمینی (ره) شهر شوش واقع شده است. این اثر در ۲۴ شهریور ۱۳۱۰ با شماره ثبت ۵۱ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. دانیال نبی از نوادگان پسر چهارم حضرت یعقوب بوده که در قرن هفتم قبل از میلاد در بابل زندگی می‌کرده است. او که از پیامبران بنی اسرائیل بوده مدتی بعد به همراه عده‌ای از قوم یهود به ایران آمده و شهر شوش را برای سکونت و زندگی بر می‌گزیند. به نظر می‌رسد تا سومین سال زندگی کوروش هخامنشی زنده بوده و در ۸۳ سالگی وفات یافته است. (آرامگاه دانیال نبی کجاست؟) (مجله گردشگری الی گشت) (بارگذاری: ۲۱ مهر ۱۳۹۸)، Aligash.com، (دسترسی: ۷ خرداد ۱۴۰۲)

۳. امام زاده علی صالح از معاصران حضرت موسی کاظم (علیه‌السلام) بوده است که همزمان با طغیان خلفای عباسی به ایران هجرت کرده و در زمان امام رضا (علیه‌السلام) در محل صالح آباد ایلام به شهادت رسیده است. در زمان هلاکو خان مغول بنای کوچکی روی قبر او ساختند ولی در عصر قاجار مرمت و پس از پیروزی انقلاب اسلامی بطور کلی تجدید بنا شده است. در مجاورت بقعه، مزار شهدای جنگ تحمیلی هم مشاهده می‌شود و به اهمیت آن افزوده است.

امام زاده علی صالح از مشهورترین امام زاده‌های استان ایلام و غرب کشور است. مرقد مطهر او در ۲۵ کیلومتری شهر ایلام به سمت مهران، بر روی تپه ای قرار دارد. او از نوادگان امام زین العابدین علیه‌السلام می‌باشد. (زیارتگاه امام زاده علی صالح آباد، بارگذاری: چهارشنبه ۸ تیر ۱۴۰۱) (همگردی،

hamgardi.com)، (دسترسی: ۷ خرداد ۱۴۰۲)

۴. صفای دوستان فداکار و چهره‌های پاک پیران ادیب‌گونه و نوجوانان مخلص؛

۵. دیدن مجروحین و معلولین و فداکاری‌های‌شان؛

۶. دیدن شهدا و از جان گذشتگی‌هاشان؛

۷. دیدن اعجاز و قدرت الهی در صحنه‌های نبرد، یاری و امدادهای خاص در همه جا؛

البته فقط اینها نیست؛ مسائل دیگری هم هست که قابل توجه و تذکر و تامل است. بعضی از مسائل بالا مستقیماً تذکر و یاد خدا است و بعضی با کمی تامل منشاء عبرتها، یاد قیامت، برزخ و بازگشت به خدا است. به هر صورت در جبهه می‌شود خیلی سریع به مقصد حرکت کرد. تا چه کسی باشد؟ خدایا همه ما را چنین قرار ده! آمین!

ابعاد منفی و دردهای جبهه؟!

اشاره کردیم که جبهه تلخی‌ها [یی هم] دارد و اکنون کمی بازتر و گسترده‌تر وارد این فصل می‌شویم. هر چند که باید فهرست وار از آن بگذریم. گفتیم که ناخالصی‌ها در جبهه نفوذ کرده و مساله ایجاد کرده است. البته باید گفت که این عمومیت ندارد یعنی دامن اکثر رزمندگان به این مسئله آلوده نیست ولی آنچنان دردها رشد کرده که مسائل را بزرگ نشان می‌دهد. خصوصاً چون جبهه بسیار حساس است، یک مورد این مسائل هم مسئله [زیاد] است!

این مشکلات علت‌های زیادی دارد

(به صورت قضیه جزئی^۱ آنچه به نظر ما می‌رسد در زیر می‌آوریم):

۱. ناخالصی‌ها: بعضی از روی اخلاص به جبهه نمی‌آیند.
۲. بیکاری: نیروها در فترت وسط حمله‌ها [فاصله بین عملیات‌ها] این بحمدالله دارد کم می‌شود.
۳. دوری از شهر و دیار و روی آوردن افکار و خیالات ناراحت‌کننده و نگرانی‌های وطن و گاهی نرسیدن مسئولین پشت جبهه به خانواده‌های رزمندگان؛
۴. زمینه‌های گناه، بد تقسیم شدن امکانات، که نارضاایتی‌هایی به وجود می‌آورد. و نیز نوجوانان کم سن و سال، در برابر بعضی ضعیف‌ایمانان، که خیلی کم است، ولی هست!
۵. وسوسه‌های نفسانی و شیطانی؛ که شیطان اینجا بیشتر به سراغ رزمندگان می‌آید.
۶. جهالت‌ها و نادانی‌ها نسبت به مسائل شرعی یا نظامی.
۷. دست‌های ناشناخته دشمن که خود، گاه مسئله‌های مهمی ایجاد می‌کند.

---

۱. قضیه جزئی به قضیه ای گفته می‌شود که کم آن جزئی است و با استفاده از قیودی مانند «برخی»، «بعضی»، «بسیاری»، «اندکی» و مانند آن حکم بر برخی از افراد یا مصادیق مورد نظر بار شده است. مانند: برخی انسان‌ها مرد هستند. (قضیه جزئی، پایگاه مدیریت اطلاعات علوم اسلامی)، (بارگذاری:

۱۶ خرداد ۱۳۹۶) (دسترسی ۷ خرداد ۱۴۰۲)

البته این مسئله نیاز به عمق بیشتری دارد و باید بیشتر روی آن اندیشید و ریشه‌ها را بهتر شناخت و البته مسئولین بالا نیز باید در این مورد بیشتر کار کنند؛ ان شاء الله.

و اما مسائلی که ما نام درد روی آن می‌گذاریم.

در درجه اول:

۱. اسراف در همه چیز از غذا و تدارکات گرفته تا اسلحه و مهمات، تا وقت...!

۲. دزدی و غصب اموال همدیگر از کفش و لباس گرفته تا پول و گاه اسلحه، و همه اینها را به نام تک و پاتک، کلاه شرعی یا بگو کلاه نظامی! پوشانده‌اند!

۳. اعتیاد به سیگار!

۴. عدم رعایت مسائل امنیتی که اخیراً دارد بهتر می‌شود بحمدالله!
در درجه بعد:

۱. مساله نظافت!

۲. بی‌نظمی‌ها!

۳. خرج‌های بیهوده در پشت جبهه به اسم فیلم و دوربین و شلوار کردی و...!

۴. ندانستن مسایل اولیه اسلامی از وضو و تیمم و غسل و نماز و...
"این [مسایل] بسیار مهم و قابل توجه است."

۵. سوالات مشکوک که گاه رایج می‌شود و گاه به اختلافات می‌کشد (مسئله مرجعیت، مسائلی که ریشه‌های خاص انحرافی دارد؛ مثلاً

درباره توسل اشکالات وهابی مآبانه می‌کنند که بودار است!^۱ از این قبیل است مسئله سایه داشتن پیغمبر؛ مثلاً که ریشه در شیخیگری دارد. و گاه بیگاه مسئله سنی و شیعه)

۶. مسائلی که مربوط به جبهه نیست و جای دیگر دارد؛ بچه‌ها [نیروها] را مشغول افکار شهوانی می‌کنند^۲، گاه [ناآگاهانه و گاه] هم آگاهانه!

۷. شایعات خاص که چقدر کشته دادیم و یا پیشرفتی نکرده‌ایم؛ خسته کردن نیروها.

۸. مسئله کم سن و سال‌ها که گاه مساله ایجاد می‌کند!؟ و راستی با این همه نیرو که بحمدالله در پشت جبهه منتظرند اگر کوشش شود که افراد زیر ۱۷ سال را هرگز نیاورند (نیابند) شاید بهتر باشد^۳.

۹. این هم به خود ما و روحانیون و یا مداح‌ها بر می‌گردد که گاه با خواندن روضه‌های خاصی بیشتر افراد رزمنده را به یاد خانواده و زن و بچه می‌اندازند تا حماسه و شور و عشق به شهادت!

۱. وهابی‌ها مساله زیارت قبور ائمه و ... را شرک می‌دانند و طرح این نوع مسایل در آن زمان می‌توانسته نوعی نفوذ با هدف تضعیف باورهای اعتقادات رزمندگان باشد که شهید طاهری تعبیر بودار بودن را مطرح می‌فرماید.

۲. در میدان جهاد و مبارزه هر آنچه که رزمنده و مجاهد را از پیکار و رزم غافل کند جایز نیست، هر چند خلاف شرع نباشد و حتی از امور دینی و مشروع باشد؛ مثل بحث ازدواج و غور کردن در ابعاد و مسایل مرتبط با آن برای رزمندگان بخصوص مجردها.

۳. اعزام افراد کم سن و سال از چند بعد قابل توجه بود: (۱) به علت ناتوانی جسمانی و فقدان قدرت روحی بالا قادر به تحمل سختی و مشقات نیستند. (۲) در صورت اسارت و قرار گرفتن زیر شکنجه تحمل شان را از دست می‌دهند و به افشاگری و انتقال اسرار جبهه خودی به دشمن می‌پردازند.

(۳) دشمن با نمایش آنان تبلیغات مسموم علیه جمهوری اسلامی می‌نماید.

۱۰. بعضی وقتها، در بعضی موقعیت‌ها - که از امنیت بیشتری برخوردار است - روحیه عافیت طلبی و راحت طلبی در افراد پیدا می‌شود و این خطر بزرگی برای کندی فعالیت‌ها در جبهه‌ها است.
۱۱. گاه می‌شود که بعضی افراد مشکوک پیدا می‌شوند و با نام امام زمان (عج) و ادعای دیدن او خطرهایی می‌آفرینند. خصوصاً در موقعیت‌های حساس و در عملیات‌ها؛ بچه‌ها باید متوجه این گونه مکرها و فریب‌ها باشند و توجه شان به فرمان فرماندهان نظامی باشد نه سخنان افراد بی مسئولیت.^۱
۱۲. یکی از دردها هم مسئله خستگی بعضی نیروها است که گاه موجب سرایت در [به] بقیه افراد و کند شدن فعالیت‌ها می‌شود. البته مقداری این مسئله طبیعی است، اما گاهی حالت بسیار منفی پیدا می‌کند و موجب تضعیف روحیه‌ها می‌شود.

---

۱. در سالهای ۱۳۶۳-۱۳۶۲ حرکتی مشکوک در جبهه همانگونه که شهید طاهری اشاره می‌کند راه افتاده بود. در حین برگزاری دعا توسل و زیارت عاشورا و ... افراد خود را به غش می‌زدند و پس از مدتی که به هوش می‌آمدند اظهار می‌داشتند امام زمان (عج) را دیده‌اند که فرموده است شما در عملیات آینده پیروز هستید. ذهن پاک و بی‌آلایش قاطبه رزمندگان نیز این اظهارات را می‌پذیرفتند. کم کم این برنامه به امری ثابت تبدیل شد و برخی دایماً در حال دعا، غش و ملاقات میکردند!!! گاهی نیز اظهاراتی مطرح می‌کردند که با عقل و منطق سازگار نبود از جمله این که به دستور فرماندهانتان گوش نکنید و از مسیری که آنها تعیین می‌کنند در عملیات پیشروی نکنید و از مسیر دیگری بروید تا پیروز شوید. این اظهارات نوعی حس بی اعتمادی نسبت به فرماندهان و لوٹ شدن فرماندهی را به دنبال داشت، بعدها معلوم شد که برخی جوانان ساده لوح برای کسب شهرت و معروفیت و برخی به عنوان عامل دشمن و منافقین از این طرق قصد ضربه زدن داشتند. شهید آیت‌الله محلاتی (۱۳۶۴-۱۳۰۹ ش) نماینده وقت امام خمینی (ره) در همان ایام در یک سخنرانی در سایت ۵ در خوزستان اعلام کرد هر کس ادعای ملاقات با امام زمان (عج) کرد، وی را دستگیر کنید و تحویل حفاظت اطلاعات یگان بدهید و بدین طریق توطئه در نطفه خفه شد.

فصل دوم

چه باید کرد؟

با شناخت مختصری که از وضع نیروها در جبهه و دردهایشان پیدا کردیم در این فصل می‌خواهیم ببینیم که وظیفه‌ی ما در برابر جبهه‌ها چیست؟ یک روحانی که به جبهه می‌آید چه نقشی در این جبهه‌ها می‌تواند داشته باشد؟

در ابتدا می‌گوییم که ما دوگونه باید کار بکنیم: ۱. تبلیغ ۲. آموزش^۱
تبلیغ در نمازها، صبحگاه‌ها، هنگام حمله، هنگام دفاع و پدافند، پس از حمله و... .

---

۱. این بیان شهید طاهری متأثر از سخنان امام خمینی (ره) است. که در همان آغاز مبارزات انقلابی بر آن تأکید ورزیدند: «وظیفه ما این است که از حالا برای پایه ریزی یک دولت حقه اسلامی تلاش کنیم، کوشش کنیم، تعلیمات بدهیم، هم فکر بسازیم، یک موج تبلیغاتی فکری به وجود آوریم تا یک جریان اجتماعی پدید آید و کم کم توده‌های آگاه، و وظیفه شناس و دیندار در نهضت اسلامی تشکیل شده قیام کنند و حکومت اسلامی تشکیل دهند. تبلیغات و تعلیمات دو فعالیت مهم و اساسی ماست.» (امام خمینی (ره) ولایت فقیه، تهران، امیر کبیر، ۱۳۷۵، ص ۱۷۵)

آموزش در هنگامی که نیروها در حال آموزش هستند و به صورت تجمع در محیط آموزشی فعالیت می‌کنند. بنابراین باید روحانی خود را بسنجد و یک یا هر دو کار را به عهده بگیرد. در این فصل ما ابتدا در مورد وضعیت و نوع کار آموزش عقیدتی سخن می‌گوییم و بعد از آن به سراغ تبلیغ و مسائل مورد لزوم تبلیغی می‌رویم.

همین جا بگویم که باید در نظر داشت که نه جبهه می‌تواند یک مدرسه و کلاس درس کامل و تجهیزات کلاسیک داشته باشد و نه نیروها یکدست و کلاس پذیر باشند!!! از این رو می‌بایست در خیلی جاها کلاس‌ها هم نیمه تبلیغی باشد و تبلیغ‌ها هم نیمه کلاسی! و روحانیون نیز می‌توانند از موقعیت‌های تبلیغی (مثل وقت نمازها) استفاده کلاسیک بکنند تا هم وقت کارشان گسترده‌تر شود و هم بچه‌ها و رزمنده‌ها به برنامه‌های لازم خود برسند.

از برادران روحانی که فقط کار تبلیغی می‌کنند تقاضا داریم این قسمت را نیز بخوانند (در رابطه با آموزش را) چرا که نکاتی که در مورد مربیان عقیدتی لازم است آنها نیز می‌بایست کم و بیش در تبلیغ‌شان رعایت کنند.

آموزش عقیدتی سیاسی

این قسمت را با توجه به برنامه‌های آموزش عقیدتی سیاسی جبهه‌ها (که از طریق قرارگاه خاتم الانبیا (صلی الله علیه و آله و سلم) به واحدهای آموزش ابلاغ شده و با تجربیاتی که در لشکر [۵ نصر سپاه خراسان] به

دست آمده) تنظیم نموده ایم. امید که خدا به همه ما توفیق عمل صالح و خالصانه عنایت فرماید انشاءالله.

آموزش عقیدتی سیاسی محور کار ۴ موضوع زیر است (البته اینها مهمترین مسائل آموزشی است):

الف: معاد (به عنوان بحث اصول عقاید)

ب: اخلاق

ج: احکام

د: تاریخ اسلام

و در صورت امکان و زمینه‌های موجود کلاسهای: ۱. آموزش قرآن
۲. نهضت سوادآموزی می‌تواند فعالیت کند [برگزار شود]. البته این کلاسها می‌بایست با هماهنگی‌های لازم از طریق آموزش (مسئول و معاون آموزش، رابط آموزش در تیپ‌ها و واحدها) برگزار شود و در این رابطه می‌بایست این کارها را انجام داد:

۱. هماهنگی کامل با مسئولین ستاد لشکر در جهت ابلاغ [به] واحدها

و تیپ‌ها و ...؛

۲. هماهنگی کامل با مسئولین آموزش نظامی؛ که با ساعت کلاس آنها

هماهنگ شود [تداخل پیدا نکند].

۳. هماهنگی کامل با مسئولین تیم‌ها و گردان‌ها و واحدها؛ که به موقع

برادران را برای کلاس‌ها آماده کنند و با حضور و غیاب و ... کارها

را مرتب کنند.

این کارها به وسیله معاون آموزش و رابطین آموزش در واحدها و تیپها انجام می‌شود و کلاس برای مربی آماده می‌شود. در آغاز و انجام کلاس (و یا همه ساعت) مسئولین [فرماندهان] گردان در کنار کلاس و کنار برادرها باشند تا نظم کاملاً رعایت شود.

- البته باید توجه داشت که هیچ‌گاه کلاس به این مرتبی^۱ که در بالا نوشته‌ایم تشکیل نمی‌شود! اما به هر صورت باید حداکثر توان را به کار برد که وضعیت کار بهتر ارائه گردد. ان شاء الله.

- به این نکته [نیز] باید توجه کرد که این برنامه [ی] آموزش [ی] در محل استقرار نیرو در پشت جبهه و در فاصله بین حمله‌ها و هنگام آموزش نظامی است، البته می‌توان در هنگام حمله و بعد از حمله در شرایط خاصی برنامه‌های آموزشی در سطح کوچکتر هم داشت که بستگی به شرایط و امکانات دارد.

مسائل لازم دیگر:

۱. ساعت کلاس باید مناسب باشد و برادرها خیلی خسته نباشند. [وضعیت آب و] هوا هم دخالت زیادی در ساعت کلاس دارند، خصوصاً تابستان که باید کلاس در صبح زود (۷ تا ۹ یا ۹/۵) یا طرف عصر (۵ تا ۷) باشد. (خصوصاً در مناطق گرمسیری مثل جنوب) اما در زمستان صبح دیرتر و یا عصر زودتر چندان مهم نیست.

---

۱. شهید طاهری وضع مطلوب برای برگزاری کلاس‌ها را ترسیم کرده است تا متولیان تلاش کنند تا حد مقدور مقدمات و شرایط برگزاری کلاس را فراهم سازند.

۲. قبل از رفتن به کلاس بچه‌ها به صف شوند و حضور و غیاب انجام گیرد و بعد به کلاس بروند.^۱

۳. برنامه‌ریزی یا رابط آموزش، برای هر کلاس یا هرگردانی پرونده و کارنامه جدایی تشکیل دهد. از معلمین نیز کارنامه هفتگی [بخواهد] که در هر کلاس چه موضوعاتی گفته شود و اینها فهرست وار یادداشت شود که در هفته چند ساعت کلاس اخلاق یا معاد یا ... [برگزار بوده] و چه موضوعاتی مطرح شده که اگر معلم و مربی عوض شد کارنامه کلاس مشخص باشد [شود] و تکرار پیش نیاید.

۴. کلاس‌ها باید قابل انعطاف باشد. و اگر کمی دیر یا زود شد مسئله‌ای نیست چرا که جبهه غیر از پشت جبهه است.

۵. در جهت تهیه امکانات آموزشی باید کوشید؛ تخته سیاه، گچ، دفتر و قلم.

کلاس‌های نهضت سواد آموزی و آموزش قرآن در جاهایی باشد که دوام بیشتری داشته باشد (مثل واحدهای خدماتی، تدارکاتی، اورژانس، بهداشتی و ...) و کوشش شود که مربی از خود افراد باشد تا نیروی زیادی مصرف نکند.

---

۱. این نوع رفتار نوعی اهمیت قائل شدن و رسمیت بخشیدن به کلاس به عنوان بخشی از خدمت تلقی می‌شود. همانند آنچه در دانشگاه‌ها و مدارس صورت می‌گیرد و دانشجویان و دانش‌آموزان حضور و غیاب می‌شوند.

مربی آموزش عقیدتی سیاسی

مسئله مهم در آموزش، بیشتر روی وجود مربی می‌چرخد و این بسیار مهم است. در این جهت باید از آموزش منطقه [استان] و از روحانیون وارد [متبحر] تبلیغات [ی که] می‌آیند کمک گرفت.

چند نکته در این رابطه [بارہ] قابل توجه است:

۱. از هر مربی در حد توانش باید استفاده کرد [توقع داشت]؛ یکی در همه‌ی موضوعات وارد است و یکی فقط در یک موضوع؛ به هر صورت نباید فشار زیاد بر افراد وارد کرد و بر فرض کسی هم نتواند کلاسیک! درس بدهد مهم نیست. مهم بیان مطلب و فهماندن درس در حد متوسط است.^۱
۲. مربی در اغلب موقعیت‌ها باید توجه داشته باشد که مخاطبین او اغلب یا کم سوادند یا بی‌سواد. و لذا خیلی باید بیانش را ساده و روان و عموم فهم نماید. البته پاسدارها انتظارشان بیشتر است.^۲

۱. همچنان که در دانش و رشته‌های غیردینی هر فرد در یک رشته به صورت تخصصی مشغول تحصیل، فراگیری و سپس ارائه خدمت می‌شود؛ در مسائل دینی نیز افراد باید در یک رشته به مطالعه، تحصیل، تحقیق و تدریس بپردازند. همچنین برخی افراد ممکن است سخنرانان خوب و قابل‌باشند ولی در کلاس داری موفق نباشند و بالعکس بعضی دیگر در کلاس داری موفق ولی در سخنرانی ناموفق باشند، لذا در گزینش سخنرانان و مربیان باید علاوه بر دانش آنان در موضوع تدریس یا خطابه به توانایی آنان نیز در ارائه درس و وعظ توجه کرد. همچنین باید از شیوه‌ها و روش‌های انتقال پیام و اثرگذاری نیز آگاه و از آن استفاده نمایند.

۲. یکی از اصول سخنرانی و سخندانی این است که حال شنونده و مخاطب مراعات شود. این حال شامل اموری از جمله سطح فکری و عملی و ذهنی شنونده است. به این معنا که باید با هرکسی به زبان خودش سخن گفت و او را مورد خطاب قرار داد. از آنجا که سطح ادراکی و فهم هر کس با کس دیگر ←

۳. مربی گاه از طریق سوال و به طور عملی می‌تواند استعداد

شاگردانش را ارزیابی کند.^۱

۴. مثال‌ها باید دقیق باشد سخن‌ها نیز حساب شده باشد تا مسئله‌ای

بر مسائل دیگر نیفزاید!

۵. مربی باید از مسائل غیر لازم و یا مشکوک بپرهیزد. گاه افراد

مرموزی پیدا می‌شوند که می‌خواهند مسائل غیر لازم و یا مشکوک

را مطرح کنند. مربی نباید خود را تسلیم میل آنها کند و با موج او

حرکت کند بلکه باید طرف را بشناسد و بعد از کلاس مسئله را

پیگیری کند که آیا او تحریک شده یا خود می‌خواسته این مسئله را

→ فرق دارد برخی تیزهوش، برخی کند ذهن و برخی دیگر متوسط هستند. هنگامی که یک مطلب را می‌شنوند، هرکسی با توجه به سطح فهم و ادراک خودش زودتر یا دیرتر مطلب را می‌گیرد. برخی مباحث عقلی، منطقی و فلسفی را درک نمی‌کنند و تا مثال و تمثیل زده نشود موضوع بحث را متوجه نمی‌شوند. برخی دیگر از معقولات لذت می‌برند و ... از این روی خدای متعال از پیامبران خواسته است با توجه به سطح فهم مخاطبان حقایق را با آنان در میان بگذارند و می‌فرماید: ادع الی سبیل ربک بالحکمه والموعظه الحسنه و جادلهم بالتی هی احسن: با حکمت و اندرز نیکو به راه پروردگارت دعوت کن و با آنان با شیوه‌های نیکو مجادله کن. (نحل / ۱۶ / ۱۲۵)

پیامبر اکرم (ص) درباره سخن گفتن خویش با مردم می‌فرماید: نحن معشر الانبیاء نکلّم الناس بقدر عقولهم: ما پیامبران با مردمان به اندازه‌ی قدرت درک و فهم شان با آنان سخن می‌گوییم. (شیخ کلینی، اصول کافی، ج ۱، صفحه ۲۳؛ تحف العقول، ج ۱، ص ۳۷؛ برقی، المحاسن، ج ۱، ص ۱۹۵)

چون که با کودک سر و کارت فتاد پس زبان کودکی باید گشاد

با کودکان باید کودکانه سخن گفت و ...

۱. سوال کردن از شنونده علاوه بر اینکه گوینده را از سطح آگاهی و دانش مخاطبش آگاه می‌سازد به خود فراگیر نیز اثبات می‌شود که نسبت به مسئله یا مسائل مورد بحث چقدر آگاهی دارد و از این طریق برای فراگیری در او ایجاد انگیزه می‌شود. مادامی که شنونده احساس کند از دانش و آگاهی برخوردار است تمایلی برای فراگیری نخواهد داشت ولی زمانی که برایش ثابت شد که فاقد آگاهی و شناخت است به یادگیری علاقمند خواهد شد.

ایجاد کند و یا ناآگاهانه چنین سوالی کرده است. و در این جهت می‌تواند با ستاد خبری [حفاظت اطلاعات] نیز تماس بگیرد و آن‌ها را در جریان افراد مشکوک قرار دهد.

۶. کلاس‌ها نباید طولانی باشد تا خسته کننده شود و در بچه‌ها اثر منفی بگذارد.^۱

۷. کلاس‌ها باید ضربتی باشد یعنی یک درس [یک موضوع] را در یک کلاس تمام کند تا اگر نیروی آموزش عوض شد مسئله ایجاد نکند.^۲

۸. از کمی و زیادی فرصت نباید باکی داشت؛ دو روز کلاس هم دو روز است!^۳

۹. کلاس یکنواخت نباشد، شوخی کم و با نزاکت مطلوب است.^۴

۱. مدت زمان کلاس‌ها همانند مقاطع تحصیلی مدارس و دانشگاه‌ها، باید مشخص و متناسب با شرایط فهم و درک متعلمان و شنوندگان بوده و موضوع درس استدلالی، عقلی، تاریخی و ... بین ۳۰ تا ۶۰ دقیقه باشد.

۲. در جلسات عمومی سخنرانی و کلاس‌های آزاد که افراد موظف به حضور مرتب نیستند و مخاطب آنها شناور هستند، ممکن است فرد یا افرادی کم، یا زیاد شوند، رعایت این مسئله که گوینده و مربی در هر جلسه مسئله‌ای مطرح و کامل کند بسیار حائز اهمیت است. در اینگونه جلسات و کلاسها مربیان و گویندگان از طرح مباحث دنباله دار و نیمه تمام باید جدا اجتناب ورزند تا هر فرد در هر جلسه با بهره کافی و وافقی به یک مسئله مشخص و خاص دست یابد.

۳. از هر فرصتی هرچند کوتاه باید برای انتقال پیام و تعلیم و تربیت بهره جست. الفرصه تمر مر السحاب: فرصت همانند ابر درگذرند. (نهج البلاغه، حکمت ۲۲)

۴. شوخی و مزاح در لابلای تدریس و سخنرانی به خسته نشدن و رفع خستگی و دریافت بهتر فراگیران کمک می‌کند ولی باید مراقب بود شوخی‌ها خارج از ادب و نزاکت نباشد تا خدای ناکرده بدآموزی نداشته باشد. سرحال نگه داشتن مخاطبان به هر قیمتی مفید نیست.

۱۰. با روحانی و مبلغ سر نمازها هماهنگی شود و موضوعات تقسیم گردد تا تکرار پیش نیاید!

موضوعات درس‌ها [ویژه پاسدارن وظیفه و بسیجیان]

هدف از کلاس‌ها آمادگی بیشتر برای شرکت در جنگ و حل مشکلات شرعی و جلوگیری از انحرافات و تعالی افکار و اندیشه‌ها و تربیت روح‌ها و روان‌ها و تکامل رزمنده‌ها است. برنامه‌های درسی خارج از وقت نمازها است؛ اما می‌توان با هماهنگی لازم بعضی موضوعات (مثل مسائل احکام و بعضی مسائل اخلاقی و نکاتی از تاریخ اسلام) را در نمازها بیان کرد و بعضی دیگر را در کلاس‌ها. به هر صورت طوری باشد که تکراری پیش نیاید.

در این قسمت از این جزوه موضوعات درس‌ها و محورهای درسی را به طور خلاصه و فشرده می‌آوریم و در پایان با معرفی یک سلسله کتاب‌های لازم مربیان عزیز را در جهت کلاس‌ها قرار می‌دهیم. خدا به همه ما توفیق انجام وظایف با اخلاص تمام عنایت فرماید. باید توجه داشت که روحانیون هر کدام با ذوق و اندیشه خود می‌توانند در این موضوعات دگرگونی‌هایی به وجود آورند. قصد ما یاری است نه محدودیت.

---

۱. در یک محیط آموزشی علاوه بر برگزاری کلاسها، نماز جماعت نیز برگزار می‌شد که امام جماعت در فواصل نمازها قبل یا بعد از آن به بیان مسائل شرعی و اخلاقی و غیره می‌پرداخت. که گاه ممکن بود با موارد مطرح شده در کلاس‌های عقیدتی یکی و تکراری باشد لذا شهید طاهری گوشزد می‌کند که مربیان با امام جماعت مباحث کلامی خودشان را هماهنگ کنند و از تکرار موارد یکدیگر خودداری ورزند.

الف: اصول عقاید که بیشتر در [بر] محور بحث معاد است

۱. هدف از خلقت انسان چیست؟

چند سوال از بچه‌ها (رزمنده‌ها):

- آیا هدف، خوردن و خوابیدن و کار کردن است؟
- آیا هدف مقام است و یا قدرت است و یا ارضاء شهوات؟ [و ...]
- اگر اینها است پس با حیوانات چه فرقی داریم توجهی به زندگی حیوان و انسان.
- فرق انسان و حیوان در چیست؟ عقل، اراده، آرمان‌های بلند، ایمان و [....]
- قرآن می‌گوید هدف عبادت است: «و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون» (والذاریات / ۵۶)
- صراط مستقیم هم عبادت است: [و ان اعبدونى هذا صراط مستقیم] (یس / ۶۱)
- عبادت یعنی بندگی خدا و تسلیم در برابر او.
- عبادت: یاد خدا است! [رک: شهید مطهری، سیری در نهج البلاغه، بخش سوم، سلوک و عبادت]
- انسان باید همواره در این جهت بکوشد، همه کارها در جهت او [باشد].
- نگاهی به زندگی علی علیه‌السلام، زندگانی امامان علیهم‌السلام و زندگانی امام امت [امام خمینی (ره)]

- چرا به جبهه آمده ایم؟ دنباله سوال بالا است. هدف از جنگ هم عبادت است.^۱
- نه خاک، نه مقام، نه قدرت، بلکه می‌خواهیم همه انسانها بنده خدا باشند نه بنده شیاطین.^۲

۲. رابطه دنیا و آخرت؟

چند سوال از بچه‌ها (رزمنده‌ها):

- آیا دنیا خوب است؟ بد است؟ چرا؟ جواب‌ها^۳.
- دنیا بهتر است یا آخرت؟
- رابطه این‌ها چیست؟ بعضی می‌گویند دنیا نه! فقط آخرت! بعضی [می‌گویند] دنیا آری و آخرت نه!
- اسلام می‌گوید دنیا برای آخرت! دنیا مزرعه آخرت است!^۴
- دنیا هدف نیست؛ ما برای ۵۰ سال زندگی نمی‌کنیم؛ ما در پی زندگی و سعادت جاودانه هستیم.
- فطرت ما این را می‌گوید. [برای مطالعه جاودانه طلبی رک: شهید

۱. در منطق قرآن تمام اعمال و رفتار انسان اگر رنگ و صبغه الهی داشته باشد و با قصد قربت به درگاه ربوبی و خالصانه انجام شود عبادت محسوب می‌شود. قرآن مجید می‌فرماید: قل ان صلاتی و نسکی و محیای و مماتی لله رب العالمین. (انعام، ۱۶۲)

۲. جهاد و دفاع در مسیر توحید و بندگی خدا و رهانیدن افراد از قیود بندگی غیرخدایی و بندگی ثروت، قدرت، شهرت و ...

۳. یکی از شیوه‌های کارآمد و اثرگذار، پرسش از شنوندگان (شاگردان) و بر مبنای آن به تدریس و توضیح پرداختن است. (تدریس نیاز محور)

۴. رسول اکرم (ص)، عوالی اللائی ۱/۲۶۷/۶۶.

مطهری، زندگی جاوید یا حیات اخروی]

- روایاتی در این زمینه [کتاب سیری در نهج البلاغه فصل هفتم]
  - زندگی حضرت علی علیه السلام؛ علی علیه السلام چرا حکومت را قبول کرد؟
  - اسلام می گوید باید دنیا وسیله باشد؛ دنیا مسافرخانه است؛ خانه آماده شدن است.
  - دنیا پل است؛ دنیا جای تجارت است؛ دنیا محل عبادت است.
- [ک: شهید مطهری، سیری در نهج البلاغه فصل هفتم]

۳. دنیا محل آزمایش

سوال از بچه ها (رزمنده ها):

- آیا در مدرسه امتحان داده اید: چرا در مدارس از ما امتحان می گیرند؟
  - فرق امتحان مدرسه ها با امتحان خدا [چیست؟]
  - آزمایش ها درون ما را به ما می شناساند. آزمایش ها ما را تربیت می کند: آزمایش ها خوبها و بدها را معرفی می کند.
  - آزمایش برای ما مفید است. اما خدا همه را خوب می شناسد.
  - دنیا دار بلا و سختی ها است.
  - اما همین بلاها و سختی ها ما را تربیت می کنند
- (رک: عدل الهی [استاد شهید مطهری]؛ عدل [آیت الله محمدی] ری شهری)

۱. این دنیا مسافرخانه است. نه خانه و دار ما، لذا اینجا مفر است، نه مقرر. (آیت الله جوادی عاملی، ۲۱ شهریور، مشرق www.mashreghnews.ir) (دسترسی: ۱۹ تیر ۱۴۰۲)

۴. لزوم معاد

مقدمه: چه کسانی از مرگ می‌ترسند: ۲ دسته:

۱. آنها که مرگ را نیستی می‌دانند (کمونیسرها [منکران خدا]، دنیا پرستها و ...)

۲. آنها که به عالم پس از مرگ عقیده دارند اما پرونده اعمالشان سیاه است.

اما کسانی که به معاد عقیده دارند و خود نیز درست کارند از مرگ نمی‌ترسند: شهدا، شهدای کربلا، زندگی علی (ع)، [علاقمندی امام علی علیه‌السلام به مرگ].

- معاد لازم است چون خدا عادل است.
- اگر معاد نباشد افراد خوب و بد، به پاداش و جزای عمل خود نمی‌رسند.
- یزیدها، معاویه‌ها، منصورها، هارون‌ها و متوکل‌ها و [خلفای ستمگر اموی و عباسی بدون مواخذه و مجازات دنیوی در برابر جنایاتشان] راحت مردند؛ و در مقابل آنها، خوبان شهید شدند.
- اگر معاد نباشد خوب و بد فرقی ندارد.
- اما خدا عادل است و باید معاد باشد [رک: کتاب معاد، شهید آیت‌الله دستغیب / کتاب معاد شهید مطهری / کتاب معادشناسی در پرتو سنت و عقل، کتاب معاد و انسان آیت‌الله جعفر سبحانی / کتاب معاد و جهان پس از مرگ، آیه‌الله مکارم شیرازی]

۵. معاد چگونه تحقق پیدا می‌کند؟ آیا انسان پس از مرگ زنده می‌شود؟ چگونه؟

- جواب در یک کلمه: قدرت خدا
- مثال معاد در دنیا: زندگی درختان در بهار پس از مرگ پاییز و زمستان
- مثال برای قدرت خدا: آفرینش نخستین انسان از هیچ!
- داستان ابراهیم و مرغ‌ها [ذبح کردن و کوبیدن و مخلوط کردن آنها و تکه تکه کردن و قراردادنشان بر بالای چندکوه و صدا زدن آنها و زنده شدن آنها (بقره / ۲۶)]
- داستان عزیز. [بقره / ۲۵۹]
- داستان اصحاب کهف. [کهف / ۸، ۱۸، ۲۶]

۶. عالم برزخ / ما می‌میریم

- کیفیت قبض روح در روایات
- سختی و راحتی مرگها؛ خوب‌ها هم گاهی سخت جان می‌دهند تا گناهان شان پاک شود.
- حضور امامان در نزد مومنین در حال احتضار
- عالم برزخ مانند عالم خواب است؛ خواب دیده اید؟ در خواب بدون چشم میبینیم؛ بدون گوش میشنویم. عالم برزخ شبیه آن است.
- ارواح در عالم برزخ؛ سوالات نکیر و منکر؛ آیات بشیر و مبشر.
- چه کنیم در آنجا راحت باشیم؟ (کتاب معاد [شهادت آیت‌الله

دستغیب / منازل الاخره شیخ عباس قمی، [تحف العقول
ص ۵۳، ۳۶۳ / شیخ کلینی، کافی، ج ۳، ص ۱۳۵ و ۱۳۶ و ۲۵۳ و
۲۵۴ / مجلسی، بحار الانوار ج ۶، ص ۱۶۳ و ...]

۷. شهدا و اجر شهدا

- انواع مرگ ها: شهادت: انتخاب مرگ در راه خدا، مرگ آگاهانه در راه خدا
- بهترین مرگ [شهادت]
- مقام شهدا: روایتی که ۷ درجه می گوید: ۱- اولین قطره خون که می ریزد همه گناهانش پاک می شود. (...) ۷- شهید نظر میکند به وجه الله. [وسایل الشیعه، ج ۱۱، ص ۹، روایت ۲۰ و ج ۱۵، ص ۱۶]
- شهدا در قرآن: وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ. [بقره / ۱۵۴]
- وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ. [آل عمران / ۱۶۹]
- گریه بر شهید شرکت در حماسه شهید است.
- شهدا به جامعه خون می دهند. شهید شمع تاریخ است.
- شهید غسل و کفن ندارد.
- شهید شفاعت می کند. [رک: قیام و انقلاب مهدی عج به انضمام مقاله شهید، استاد شهید مطهری و ...]
- آیات دیگر قرآن: إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ

لَهُمُ الْجَنَّةُ [توبه، ۱۱۱]

- توضیحی درباره آیه: خدا مشتری است، مؤمن فروشنده / کالا: انفسکم و اموالکم، قیمت و ثمن: جَنَّهُ
- حضرت علی علیه السلام و اشتیاق به شهادت. [نهج البلاغه، خطبه ۵ / بحار الانوار ج ۲۸، ص ۲۳۳ و ج ۷۱، ص ۵۷]
- حضرت امام حسین علیه السلام و اشتیاق او. [بحار الانوار، ج ۴۴، ص ۳۶۶ / کشف الغمه ص ۲۹، لهوف ص ۶۰]
- و امروزه در ایران، جوانان ما، رزمندگان ما. [رک: شهید و شهادت از دیدگاه شهید مطهری، زندگی نامه و خاطرات شهدای انقلاب اسلامی، دفاع مقدس و مدافعان حرم]

۸. قیامت و صحنه‌ها

- عالم قیامت: نفخ صور اول، نفخ صور دوم و احیاء همه انسانها.
- توضیحی مختصر درباره سوره تکویر، انفطار.
- توضیحی درباره سوره «اذا زلزلت الارض زلزالها...»
- عظمت و هیبت قیامت، انسان ها، انسانها از قبرها برمی خیزند، فرار انسانها از هم. [رک: صحنه‌های قیامت در قرآن، سید قطب / تفسیر نمونه آیت الله مکارم شیرازی، تفسیر سوره تکویر]
- مسخره کردن بعضی انسانها (روایت پیامبر صلی الله علیه [وآله] در معراج)
- شهدا با سلاحشان محشور می شوند.

- مسئله شفاعت به طور مختصر و ساده، شفاعت شهیدان [کتاب شفاعت، شهید بهشتی]
- اهمیت ولایت و محبت در نجات.
- مسئله صراط و میزان.
- مسئله کتاب اعمال با زبان ساده، در پایان نتیجه گیری: که آقایان باید آماده شویم؛ چگونه؟ توشه چیست؟

۹. بهشت

- پایان راه یا آغاز زندگی سعادت‌مندان.
- هشت درب بهشت. [رک: بحارالانوار، ج ۸، ص ۱۲۹ و ۹۲۲]
- إِنَّ الْجِهَادَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَتَحَهُ اللَّهُ لِخَاصَّةِ أَوْلِيَائِهِ. [نهج البلاغه، خطبه ۲۷]
- نعمتهای مادی بهشت.
- نعمتهای معنوی بهشت: یاد خدا، سخن با خدا، سخن خدا با او، دیدن انبیا، امامان و دوستان. [رک: واقعه، ۲۷ و ۳۵، و تفسیر آن در تفسیر نمونه]
- اجر شهدا: چگونه به این نعمت‌ها برسیم؟

۱۰. جهنم

- ۷ طبقه جهنم: إِنَّ الْمُتَافِقِينَ فِي الدَّرَكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ: [نساء، ۴ و ۱۴۵/حجر، ۱۵ و ۴۵]

- همه در جهنم نمی‌مانند. عده‌ای صدها یا هزاران سال؛ عده‌ای همیشه؟
- آتش‌ها، عذاب‌های مختلف، عذاب‌های روحی. [رک: کتاب مظالم آیت الله شهید دستغیب و...]
- چگونه خود را نجات دهیم؟

کتابهایی در زمینه درس معاد

- کتاب معاد از آیت الله شهید دستغیب و کتاب‌های تفسیری ایشان (قیامت و قرآن / بهشت جاودان / سرای دیگر و...)
- [کتاب زندگی جاوید یا حیات اخروی و کتاب معاد از استاد شهید مرتضی مطهری]
- کتاب عدل الهی از استاد شهید مرتضی مطهری
- کتاب سیری در نهج البلاغه، فصل آخر از استاد شهید مرتضی مطهری
- کتاب خدا و معاد از [آیت الله] سبحانی
- کتاب معاد و عالم پس از مرگ از [آیت الله] ناصر [مکارم شیرازی]
- کتاب قیام و انقلاب مهدی (مقاله شهید) از استاد شهید مرتضی مطهری
- کتاب معاد غلامرضا سلطانی
- کتاب معاد علامه محمد تقی فلسفی

ب: اخلاق

مسائلی که در جبهه لازم‌تر است باید بیشتر مطرح شود.

۱- اطاعت از فرماندهی:

- مسئله ولایت: ولایت الله، ولایت پیامبر، ولایت امام
- ولایت فقیه: فرمانده سپاه و نیروهای مسلح، فرماندهان لشکرها، فرماندهان تیپها، فرماندهان گردانها، فرماندهان دسته‌ها
- فرمان فرماندهان، فرمان فقیه و در واقع فرمان امام زمان (عجل الله فرجه الشریف) است.
- اهمیت ولایت و رهبری.
- اهمیت اطاعت: "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ" [نساء ۴، ۵۹]
- اولی الامر امام زمان (عجل الله فرجه الشریف) است و او ما را دستور به اطاعت از فقیه و فرامین او می‌دهد.
- اهمیت نظام، نظم و اطاعت از مسئولین در جبهه!

۲- توبه:

- راهی که ما انتخاب کرده‌ایم به سوی خدا، توبه: بازگشت به خدا
- تعریف توبه از زبان علی (علیه السلام): شش مرحله توبه:
  - ۱- پشیمانی از گذشته ۲- تصمیم به عدم تکرار ۳- حقوق مردم را ادا کردن ۴- حقوق الهی را انجام دادن ۵- گوشت‌هایی که از حرام روییده آب کردن ۶- به جای لذت معصیت، رنج طاعت را چشاندن

- در عین حال نباید ناامید شد.
- برگشت به خدا در جبهه‌ها.
- نمونه‌هایی از توابین (جلد دوم گناهان کبیره در پایان کتاب داستان‌های جالبی دارد)
- داستان حر بن یزید ریاحی [و توبه اش و قرارگرفتنش در شمار شهدای کربلا]
- دعای کمیل و فرصت‌های خوب در جبهه.
- [برخی منابع: آزادی معنوی شهید مطهری دو گفتار مربوط به توبه، گناهان کبیره شهید دستغیب، استغفار کلید حل مشکلات / روح الله لک علی آبادی و ...].

۳- جهاد اکبر

- در جبهه‌ها برای چه آمده ایم؟
- داستان پیامبر: پس از جنگ با دشمن به اصحاب فرمود: از جهاد اصغر آموید هم اکنون بر شما باد به جهاد اکبر. سوال کردند جهاد اکبر چیست؟ فرمود جهاد با نفس. [امالی شیخ صدوق، ص ۳۷۷ نیز رک: قرآن کریم، النازعات/ ۴۰ و ...]
- وسوسه‌های نفس، وابستگی‌ها به دنیا.
- در جبهه، با نفسانیات بجنگیم.
- نمونه‌هایی از دعواهای جبهه: به خاطر غذا، سیگار، [لباس و ...].
- مبارزه با هوس‌ها و نفسانیات

- اهمیت یاد خدا در تربیت انسان [الابذکر الله تطمئن القلوب (رعد / ۲۸)]
- روایتی از علی علیه السلام در غررالحکم / اصل صلاح القلب اشتغاله بذكر الله [غررالحکم و دررالکلم: حدیث شماره ۳۶۶۱]

تأکید قرآن به مسئله ذکر خدا در جبهه‌ها

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا (انفال / ۴۵)
- امام صادق (علیه السلام): هر عبادتی در اسلام دارای اندازه و حد معینی است به جز یاد خدا (اصول کافی)
- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا (احزاب / ۴۱)
- فَادْكُرُونِي أذكُرْكُمْ: (بقره / ۱۵۲)
- ذکر لفظی، ذکر قلبی، تسبیحات حضرت زهرا.

ذکر قلبی:

- توجه به آیات و مخلوقات او: رمز شکوفایی معرفت است.
- توجه به قدرت او: مایه توکل و اطمینان است.
- توجه به علم همه جانبه او: مایه تقوا و حیا و صبر و آسانی مشکل است.
- توجه به الطاف او: ریشه عشق و محبت به خدا است.

- توجه به عدالت او: رمز پیدایش حال مراقبه و خوف از خدا است.
- توجه به خدا قبل از گناه: مایه تقوا است.
- توجه بعد از گناه: مایه توبه است. [جهت مطالعه بیشتر رک: تفسیر نمونه ج ۲۳]

عوامل ذکر:

۱. قرآن
۲. توسل و زیارت پیامبر و معصومین علیهم السلام
۳. نماز: اقم الصلوه لذكری [طه، ۲۰ و ۱۴]
۴. عالم ربانی
۵. دوست مومن و متقی
۶. حوادث
۷. خواندن تاریخ و عبرت گیری
۸. سیر (مسافرت) در زمین و سرزمین‌های عبرت آمیز (جبهه ها)
۹. ملاقات اولیاءالله
۱۰. حضور بر قبرستان و ...

موانع ذکر:

۱. شیطان و وسوسه‌های او و دار و دسته اش
۲. تکاثر و زیاده طلبی در مسائل مادی
۳. آرزوهای دور و دراز دنیایی

۴. سرگرمی به مال و فرزند

۵. دوستان ناباب

۶. علمای بدکار

۷. مجالس لهو و لعب

اهمیت ذکر در میدان جنگ و توجه رزمنده‌ها به آن [آرام بخشی آن]

صبر و استقامت

این بحث باید در همه جا گفته شود. در تبلیغ، در صبحگاه‌ها، در کلاس‌ها، هنگام حمله و البته بحث‌ها باید از جنبه‌های گوناگون باشد و در این مورد نیز منابع زیادی هم هست. این بحث را به خاطر اهمیت در چند بخش می‌آوریم و می‌شود آن را گسترده‌تر نمود و در غیر کلاس‌ها هم آنها را گفت.

■ انسان‌هایی که می‌خواهند کوهی را بپیمایند تا به قله برسند چندین مشکل را باید به جان بخرند:

۱. رفتن به کوه خسته کننده و ترس آور است و سختی‌ها دارد.

۲. در میان راه منظره‌های جالب و زیبایی هست که مانع پیشروی است.

۳. در میان راه سنگ‌ها و صخره‌ها انسان را آزرده می‌کند و گاه دست‌ها زخمی می‌شود، پاها در می‌رود و ...

کسی می‌تواند به قله کوه برسد که همه سختی‌ها را تحمل کند و در برابر این مشکلات مقاومت کند.

■ انسان مومن [نیز] که می‌خواهد از طریق عبودیت، خود را به قرب الهی برساند مشکلاتی دارد:

۱. (باید) اوامر الهی را انجام دهد (نماز، روزه، جهاد) و اینها سخت است.

۲. از محرّمات الهی (که دلفریب هم هست) چشم‌پوشد.

۳. مصیبت‌هایی که در این راه از طریق دشمنان باطنی و ظاهری، داخلی و خارجی بر او وارد می‌شود کم نیست.

• اینها همه فقط با نیروی صبر قابل تحمل است.

• قرآن [می‌فرماید]: استعینوا بالصبر و الصلوة ان الله مع الصابرين (بقره، ۱۵۳)

• حضرت امیر علیه السلام: الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ: صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَ صَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَ صَبْرٌ عَنِ الْمَعْصِيَةِ [نهج البلاغه، شرح ابن ابی الحدید، ج ۱، ص ۳۲۹]

• وَ لَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ الْجُوعِ وَ نَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَ الْأَنْفُسِ وَ الثَّمَرَاتِ وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ. الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَ إِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ. أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَ رَحْمَةٌ وَ أُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ. [بقره، آیات ۱۵۴ تا ۱۵۷]

■ بلا و امتحانات خدا:

۱. ترس‌ها.

۲. گرسنگی‌ها، محاصره اقتصادی.

۳. نقص اموال: انفاق مال در راه خدا، جهاد با مال، خمس و زکات

و...و

۴. نقص انفاس: قربانی دادن در راه اسلام.

۵. نقص ثمرات: فرآورده‌ها و محصولات، ثمرات قلبی (فرزندان).

● بشارت به صابرين، صابرين كيانند؟ آيه «انالله» يعنى: ما، همه
چيزمان از آن خداست (اموال، انفس، ثمرات) و بالاخره بايد همه را
بگذاريم و برويم و چه بهتر كه اين گونه به سوى او برگردانيم و
اينگونه برگرديم.

● نتايج صبر، صلوات و رحمت خدا، هدايت يافتن.

● نمونه‌هایی از صابرين: امام حسين (عليه السلام) در ميدان جنگ
[كه هر چه را داشت فدا كرد].

● صبر و نسبت آن با ايمان: الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ:
ايمان بدون صبر ايمان نيست.

● [امام صادق عليه السلام، كليني، كافي، ج ۲، ص ۱۸۹]

■ صبر در ميدان جنگ، جنگ همواره با ياد خدا، نتيجه اين صبر:

۱. پايدارى و پيروزى.

۲. پيدائش روح شكست ناپذيرى.

۳. بروز خصلت‌هاى نيك.

۴. توجه و اتكاء بيشتر به خدا.

● توصيه همدیگر به صبر (والعصر... و تواصو بالصبر) [سوره العصر].

- نمونه‌ای از صابرين: علی (علیه‌السلام): در زمان پیامبر [ایستادگی و مقاومت در تمام جنگ‌ها، محاصره اقتصادی و ...]، ۲۵ سال سکوت [پس از رحلت پیامبر (ص)]، [۳ جنگ در کمتر از ۵ سال: جمل، نهروان، صفین].
- صبر شهدای کربلا.

■ صبر در جنگ همراه [با] یاد خدا:

۱. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تَفْلَحُونَ. (انفال، ۸ و ۴۵)

۲. وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (انفال ۴۵ و ۴۶)

این دو آیه شرایط پیروزی را خوب بیان می‌کند: ۱. ثبات و صبر ۲. ذکر بسیار خدا ۳. اطاعت از فرماندهی ۴. وحدت نیروها؛ این عوامل مهم، نقش عظیمی در پیروزی دارند.

- إِنَّ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ. (انفال، ۶۵)

نیروی ۱ بر ۱۰؛ یک صابر می‌تواند ده کافر را از بین ببرد و با تخفیف خدا نسبت به ضعیفان ۱ بر ۲.

- فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ. (انفال، ۶۶)

بنابراین باید توجه بیشتری به این نکته بکنیم که در میدان جنگ احتیاج بسیار به صبر و استقامت داریم.

- نمونه‌ای از جنگ‌های صدر اسلام: در جنگ بدر ۳۱۳ نفر در برابر

حدود هزار نفر [ایستادند] و پیروزی بزرگ [نصیب] مسلمان‌ها [شد].

- خسته نشدن از جنگ و سختی‌های راه.
- فَاسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ (هود، ۱۱۲)

این آیه به نقل محدثین از پیامبر، پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله و سلم) را پیر کرد.

- ما باید صبر و تحمل مان زیاد باشد و از سختی‌های راه خسته نشویم.

- امام امت، [امام خمینی (ره)] می‌گوید: اگر این جنگ بیست سال هم طول بکشد ما ایستاده‌ایم.

[صحیفه امام خمینی (ره)، ج ۳، ص ۳۱۵]

- پیامبر اکرم (ص) در تمام ۱۰ سال حضور در مدینه مشغول جنگ بود و هنگام رحلتش جیش [لشگر] اسامه [بن زید] را تجهیز می‌نمود.

- باید توجه کنیم که این سختی‌ها اجر بسیار در نزد خدا دارد و پاداش زیاد در پی دارد.

- قرآن در سوره توبه آیه ۱۲۰ و ۱۲۱ می‌فرماید: ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطَلُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نَيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ.

وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ
لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

صبر و آثار و نتایج معنوی آن:

- إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا
وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ. (فصلت، ۳۰)
- نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۗ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي
أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ. (فصلت، ۳۱)
- نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ (فصلت، ۳۲)
- نزول ملائکه بر صابرين، بشارت ملائکه به صابرين، آرامش و
سکینه که از نزول ملائکه بر صابرين حاکم می شود.

نتایج اخروی بهشت

- إِنَّمَا يُؤَفِّي الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ: اجر بی پایان برای
صابرين. (زمر، ۱۰)
- صلوات، رحمت و هدایت خدا بر صابرين. { وَ بَشِّرِ الصَّابِرِينَ...
اولئك عليهم صلوات من ربهم و رحمة اولئك هم المهتدون. بقره /
{۱۵۷
- فضای معنوی و ملکوتی جبهه‌ها و تفاوت آن با تسلط محیط آلوده
بر دنیای پشت جبهه‌ها.
- حضور ارواح پاکان در جبهه‌ها.

- حضور امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف در جبهه ها.
- ثبت شیوه انبیا، پیروانشان و صابرین در طول تاریخ.
- وَ كَأَيِّنْ مِنْ نَبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ. (آل عمران، ۱۴۶)

انبیاء و سختی‌هایشان:

- حضرت نوح ۹۵۰ سال تا قبل از طوفان در میان مردم تبلیغ کرد و حدود ۸۰ نفر به او ایمان آوردند.
  - حضرت ابراهیم با آن همه سختی‌ها و مبارزه با بت پرستان [در] آتش [افکنده شد].
  - حضرت موسی و هارون با فرعون.
  - حضرت عیسی در مقابل قیصر و یهود لجوج.
  - حضرت محمد (ص) و ۲۳ سال مبارزه؛ ده سال جنگ (حدود ۸۰ غزوه و سریه)
  - [حضرت علی علیه السلام و ۳ جنگ طولانی در حدود [۵ سال] حکومتش]
  - امام حسین علیه السلام و ۷۲ نفر از یارانش در مقابل ۳۰ هزار نفر یا بیشتر از دشمنان.
- و امروز ملت ما باید دنباله رو راه انبیا [صلوات الله علیهم اجمعین] و امامان [علیهم السلام] باشد.

۱. اخلاص در عمل

- اخلاص: پاک بودن از چیزهای مخلوط، طلای خالص.
- خلوص در عقاید از التقاطها، خلوص در عمل از ریاها و... .
- خلوص در عمل مربوط به انگیزه عمل می‌شود، برای چه این عبادت را انجام می‌دهیم؟ خدا، یا!
- پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله): انما الاعمال بالنیات. [بحارالانوار، ج ۶۷، ص ۲۱۱، ترجمه موسوی همدانی، ج ۱، ص ۲۱۴].
- برای چه به جنگ آمده‌ایم؟ برای خدا و دفاع از قرآن یا برای خوش نامی و تعریف در محله و روستا؟
- مبدا قتل حمار بشویم و برای غنائم خود را به کشتن بدهیم!
- نمونه هایی از صدر اسلام.
- رعایت اخلاص در عمل:
  ۱. پیش از عمل خود را خالص کنیم.
  ۲. در حین عمل خلوص را ادامه دهیم.
  ۳. بعد از عمل به دیگران فخر نفروشیم.

---

۱. گویند در یکی از جنگ‌های صدر اسلام شخصی از سپاهیان ایشان با هدف به غنیمت گرفتن الاغ یکی از سپاهیان دشمن، با صاحب درازگوش به نبرد پرداخت و کشته شد. اصحاب حضرت آن شخص را لا اله الا الله گویان و به عنوان این که شهید شده است بر دست گرفته و به نزد پیامبر اعظم (ص) آوردند. پیامبر فرمودند: این شخص در راه خدا کشته نشده، بلکه در راه تصاحب خر کشته شده است. (رک: آیت الله شهید دستغیب، کتاب استعاذه، نشر اسلامی، ۱۳۸۶، ص ۲۴۴)

• نتایج اخلاص:

۱. بینش و بصیرت الهی؛ پیامبر: هر که چهل روز خود را خالص کند چشمه‌های حکمت از دلش بر زبانش جاری می‌شود. [بحارالانوار از عیون اخبارالرضا، ج ۱۵، ص ۸۵ / عده الداعی، ص ۸۷ / احیاءالعلوم غزالی، ج ۴، ص ۳۲۲].
۲. از بین رفتن منیت‌ها و نزاع‌ها و ایجاد وحدت در جامعه.

۲. رازداری و سر نگهداری:

- اهمیت رازداری در جنگ؛ این هم نوعی صبر است.
- در روایات در اصول کافی از امام صادق علیه السلام: این آیه در نزد امام مطرح شد که: یقتلون الأنبياء بغير الحق. امام علیه السلام فرمود: أما والله ما قتلوهم بأسيافهم و لكن أذاعوا سرهم و أفشوا عليهم فقتلوا. (برگزیده کافی ص ۲۸۸).
- اگر اسرار ساده یا مهم جنگی را به دیگران بگوییم در خون شهدا شریکیم؛ امام امت [امام خمینی (ره)] نیز این را گفته‌اند: چه ضررها که از این طریق کرده‌ایم^۱.

۱. «و من از باب وظیفه به مردم و فرزندان پرشور انقلاب می‌گوییم که مبادا بدون در نظر گرفتن محذورات سیاسی و شرایط بسیار پیچیده و حساس کشور به طرح سوال‌ها و اشکالاتی روی آورید که بازگو کردن و تحلیل واقعی قضایا توسط مسئولین دلسوز نظام باعث کشف اسرار مملکت شده و برای نظام مساله آفرین گردد و نه تنها گره‌ای را باز نکند که بر مشکلات مملکت هم بیفزاید. (امام خمینی (ره) ۱۱ مهر ۱۳۶۷، صحیفه امام خمینی ج ۲۱، ص ۱۵۵)

- پیامبر اکرم در جنگ‌ها این مسائل را به دقت مد نظر داشتند. نمونه‌ها:
۱. در یکی از سریه‌ها، پیامبر نامه را به فرمانده داد و فرمود چند منزل بروید و آنجا نامه را باز کنید و عمل کنید. چرا؟
  ۲. در خیلی از سریه‌ها، رزمندگان شب حرکت می‌کردند و روزها مخفی می‌شدند.
  ۳. در بسیاری از جنگ‌ها پیامبر مقصد حرکت و جنگ را به افراد نمی‌دادند و بی‌خبر آنها را می‌بردند.
- اهمیت رازداری در جنگ‌های امروزه، نفوذ منافقین در میان لشکرها و مواظبت و مراقبت ما.

۳. اسراف:

- اسراف یعنی چه؟
- درد امروزه جبهه‌ها: از غذا گرفته تا لباس و کفش و اسلحه و فشنگ و مهمات و ...
- این کار، گناه کبیره است.
- **كُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ** (اعراف / ۳۱)
- **إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ ...** (اسراء / ۲۷)
- **وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ** (غافر / ۴۳)
- در روایات، ائمه ما، از نیم خوردن میوه جلوگیری می‌کردند.
- نتیجه این گناهان این می‌شود که در جنگ هم ضرر کنیم؛ گناه تاثیر منفی در پیشرفت‌ها دارد. عنایت‌های خدا و امدادهای او کم یا

خدای نکرده قطع می‌شود.

- امام [خمینی (ره)] و اسراف؛ [شیر] آب وضو را در بین شستن‌ها و مسحها می‌بندد؛ یک دستمال کاغذی را چهار قطعه میکند و چهار بار استفاده می‌کند و ...
- [رک: خاطرات خادمان و پاسداران امام و خاطرات آیه الله محمود قوچانی، ج ۱، ص ۱۴]
- کوشش بکنیم غذا به اندازه بگیریم.
- به کسانی که اسراف می‌کنند نهی از منکر و ارشاد شان بکنیم.

۴. انضباط و نظم و نظافت

اهمیت این مسائل در جنگ و محیط نظامی:

- حضرت علی علیه السلام در وصیت پایان عمر: **أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَنَظْمِ أَمْرِكُمْ**. [نهج البلاغه، نامه ۴۷]
- ائمه به یارانشان دستور می‌دادند وقت و ساعت‌هایشان را چهار قسمت کنند:
  ۱. مناجات خدا
  ۲. کار [های] زندگی
  ۳. ملاقات با دوستان مخلص
  ۴. لذت‌های حلال
- به این صورت از اتلاف وقت جلوگیری می‌شود.
- نظم در زندگی امام [خمینی (ره)].

- اهمیت اسلام به نظافت و تمیزی، مسئله شستن صورت و دستها، استحمام، مسواک.
- نظافت محیط آموزشی و نظامی.
- نظافت، جزئی از ایمان است. [النظافه من الایمان (بحار الانوار، ج ۵۹، ص ۲۹۱)]

۵. جهاد فی سبیل الله با جان و مال خود

- مسلمانان در مقابل دشمن باید هوشیار باشند.
- آمادگی همیشگی و لازم.
- وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ [انفال / ۶۰]
- دفاع و اهمیت آن در سربلندی مسلمین.
- خدا مجاهدان را دوست دارد: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ... [صف / ۴]

تجارت بزرگ:

- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ. تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ. يَغْفِرَ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ. (سوره صف، ۱۰ و ۱۱ و ۱۲)

۶. نتایج جهاد اسلامی با استفاده از آیات قرآن

۱. دوستی خداوند (صف / ۴)
۲. بخشش گناهان (صف / ۱۰ و ۱۱)
۳. پاداش نیکو (فتح / ۱۶)
۴. پاداش بزرگ (اجر عظیم) (نساء / ۹ و ۷۴)
۵. دخول در بهشت (آل عمران / ۱۹۵)
۶. غنیمت‌های فراوان (انفال / ۸)
۷. معامله با خدا (توبه / ۱۱۱)
۸. کامیابی بزرگ (توبه / ۱۱۱)
۹. هراس دشمنان (توبه / ۱۲۳)
۱۰. خیر و برکت و فلاح (توبه / ۸۸)
۱۱. هدایت به راه راست (فتح / ۲۰)

عوامل پیروزی و شکست در جهاد اسلامی

عوامل مادی:

۱. نیروی انسانی (رزمی و نظامی)
۲. امکانات نظامی
۳. اطلاعات درست از دشمن
۴. نظم و انضباط

عوامل معنوی:

۱. ثبات و استقامت در برابر دشمن
۲. همواره یاد خدا و توکل و ایمان به او
۳. اطاعت از خدا و رسول و اطاعت از فرماندهی
۴. اتحاد و همبستگی با توجه به آیات ۴۵ و ۴۶ سوره انفال

اخلاق یک رزمنده و مجاهد مؤمن

۱. ایمان به خدا؛
۲. همواره به یاد خدا؛
۳. اطاعت از فرماندهی؛
۴. اتحاد و همبستگی با سایر رزمندگان و اخلاق نیک و محبت آمیز؛
۵. نظم و انضباط دقیق؛
۶. حفظ اسرار نظامی؛
۷. کنترل هواهای نفسانی؛
۸. صبر و استقامت در برابر دشمن و سختی‌ها و خستگی‌ها؛
۹. پرهیز از کارهای لغو و خطرناک؛
۱۰. هوشیاری، بیداری همیشگی و آماده باش همواره؛
۱۱. دوری از احساسات انتقام‌جویانه؛
۱۲. رفتار درست و انسانی با پناهندگان و اسرا.

این بحث‌ها در رابطه با جهاد و بحث‌های بعدی آن در غیر از کلاس نیز باید مطرح شود. در نمازها، صبحگاه‌ها و خصوصاً در هنگام رفتن به خط [مقدم] و حمله و هنگام حمله و پدافند.

موضوعات دیگر

در رابطه با درس اخلاق باز هم موضوعات بسیاری هست که جا دارد در جبهه‌ها درباره آنها صحبت شود. از آن جمله: توکل و اعتماد بر خدا، عجب و غرور، کبر، معاشرت اسلامی برادران رزمنده و ... .

ج: احکام

از آنجا که برادران موجود در جبهه اغلب با مسائل اولیه اسلامی آشنا نیستند خوب است که مربی کمی از مسائل اولیه شروع کند و به درس احکام بهای بیشتری بدهد.

۱. مختصری در زمینه تقلید

۲. مختصری در مورد مطهرات، تخلی و استبراء

(همچنین در مورد جاهایی که آب کم است و یا یافت نمی‌شود می‌بایست توضیحاتی داده شود)

۳. وضو

۴. تیمم {که مسئله تیمم در خط مقدم [جبهه] بسیار مورد پیدا می‌کند}

۵. غسل؛ خیلی وقتها دیده شده که بر اثر ندانستن مسئله بعضی نمازهاشان را نخوانده اند و این از نظر روانی و روحی ضربه‌های زیادی به جبهه می‌زند که باید توجیه شوند.
۶. مسائل نماز؛ نماز مسافر، مسئله قصد، مسئله ۳۰ روز در یک جا بدون قصد ماندن و بعد از آن.
۷. مسائل جنگ؛ غنائم جنگی، برخورد با اسراء، نماز در حال پیشروی و حالت‌های اضطرار.
- اگر از مسائل احکام، انجام آنها که به طور عملی ممکن است (وضو، تیمم، نماز) برای برادران عملاً انجام گیرد بسیار خوب است.
  - بیان احکام بایستی بسیار ساده و روان باشد.
  - از آنجا که توضیح المسائل و تحریر [الوسیله امام خمینی (ره)] و مسائل جنگ در جبهه‌ها کم و بیش هست از تفصیل آن خودداری نمودیم.

د: تاریخ اسلام و نمونه‌های صدر اسلام

درس تاریخ اسلام اگر فرصتی باشد می‌شود به طور جداگانه کلاس‌های مستقلی گذاشت و بسیار مفید است و اگر فرصت نبود می‌بایست در لابلای درس اخلاق و معاد آن را گنجانند و به صورت مثال و نمونه از آن استفاده کرد از آنجا که کتابهایی همچون فروغ ابدیت در مورد درس تاریخ صدر اسلام وجود دارد، دیگر به تفصیل آن‌ها نمی‌پردازیم.

کوشش شود در هر کلاس یک جنگ (از جنگ‌های صدر اسلام) به طور مختصر بیان شود و کمی حول آن تحلیل و تحقیق گردد:

۱. اهمیت تاریخ در زندگی انسان‌ها، سفارش حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه به امام حسن (ع) [به مطالعه تاریخ: نامه ۳۱].

۲. هدف از جنگ در اسلام، هدف تجاوز و گرفتن سرزمین نیست. هدف گسترش مکتب توحید و یگانه پرستی و آزادی انسان‌ها است. هدف دفاع از حق است؛ با کمی تفصیل در مورد جنگ‌های دنیا و جنگ امروز [۱۳۶۲] ایران و عراق.

۳. جنگ‌های صدر اسلام؛ تاریخچه مختصری از فشارها و سختی‌های کفار در مکه و بعد جنگ بدر در مدینه.

۴. جنگ احد؛ علل شکست چه بود؟ استفاده از این درس در جنگ‌های ما، هوشیاری و بیداری.

۵. جنگ خندق (احزاب).

۶. صلح حدیبیه و فتح مکه؛ چه نوع صلحی باید کرد؟ صلحی که موجب فتح شود نه صلح ذلیلانه!

۷. جنگ‌های حضرت علی علیه السلام در چند جلسه.

۸. صحنه‌هایی از صحرای کربلا؛ هدف از جنگ؛ جنگ نابرابر، تاثیر قیام [امام حسین (علیه السلام)] در تاریخ اسلام، شهادت، خون و شمشیر و ...

کتابهای لازم در مورد درسهای اخلاق / تاریخ

۱- اخلاق

- آیین زندگی یا درس هایی از اخلاق اسلامی مرحوم استاد میرزا جواد آقا تهرانی
- برگزیده اصول کافی از محمد باقر بهبودی
- صبر و صابران از دیدگاه قرآن
- صبر [آیه الله] سید علی خامنه ای
- استقامت سید رضا صدر
- گناهان کبیره ج ۱ و ۲ آیت الله شهید دستغیب
- اخلاق اسلامی آیت الله شهید دستغیب
- آدابی از قرآن آیت الله شهید دستغیب و کتابهای دیگر آن شهید (قلب سلیم / استعاذه / ادیان ۱ و ۲)
- گفتارهای معنوی استاد شهید مطهری
- انسان کامل استاد شهید مطهری
- انسان در قرآن استاد شهید مطهری
- سیری در نهج البلاغه استاد شهید مطهری
- جهان و انسان در قرآن (مقاله ذکر) محسن قرائتی
- مکارم الاخلاق ۲ ج طبرسی
- تحف العقول ابن شعبه حرانی
- نهج البلاغه سید رضی

- مقالات جهاد در قرآن (مجله پاسدار اسلام) سید حسن طاهری
خرم آبادی
- ارتش مکتبی / مجاهد در صحنه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
- جهاد اکبر امام خمینی (ره)
- آگاهی و مسئولیت، محمد محمدی ری شهری
- درسهای اخلاق [مجله] مکتب انقلاب، آیه الله محمدی گیلانی
- درسهای اخلاق [مجله] پاسدار اسلام، آیه الله مشکینی
- مشکل اسراف، موسسه در راه حق و اصول دین
- تفسیر نمونه و المیزان بحث‌های مرتبط به جهاد، صبر و....

۲- تاریخ اسلام

- فروغ ابدیت ج او ۲ [آیه الله] جعفر سبحانی
- [تاریخ تحلیلی صدر اسلام تا پایان دوره اموی ج او ۲ دکتر سید جعفر شهیدی]
- خلافت و زمامداری ج ۳ و ۴ و ۵، احمد مطهری
- جاذبه و دافعه علی علیه السلام، استاد شهید مطهری
- حماسه حسینی، استاد شهید مطهری
- منتهی الامال، شیخ عباس قمی
- امام حسن و امام حسین علیهما السلام، علامه سید محسن الامین
عاملی

شاید این گونه تقسیم بندی و ریز موضوعات را نگاشتن برای خیلی از مربی‌ها خسته کننده و بی مورد باشد و یا آنکه فکر کنند که ما می‌خواهیم مربی را در چنگال ضوابط محدود نماییم. یکبار دیگر تذکر می‌دهیم که قصد ما بیشتر هماهنگی و نظم و ترتیب کار است. بخصوص که بعضی برادران تازه به جبهه می‌آیند و می‌بایست در جریان کارها قرار بگیرند.

از این رو درصدد بودیم که آهنگ کار، منظم و حساب شده باشد. اما هیچگاه افکار، ذوق‌ها و بیان‌ها را محدود نمی‌کنیم. امیدواریم طلاب ما همواره با استعدادهای سرشار خود و با ذوق‌ها، سلیقه‌های عالی، اندیشه‌ها و مطالعات پربار در جبهه‌ها، رزمنده‌های عزیز و سربازان امام زمان (عجل الله فرجه الشریف) را هدایت و ارشاد نمایند.

علاوه [بر] آن موضوعات درسی هم، محدود به آنچه گفتیم نیست. و آنچه به نظر ما مهمتر بود به طور نسبی آورده‌ایم و باقی را به عهده مربیان می‌گذاریم. این نکته هم قابل تذکر است که این جزوه توسط روحانیون و با تجربیات سه ساله (حضور) روحانیون در جبهه‌ها و با راهنمایی‌ها و اصلاحات ایشان نوشته شده است.^۱

آموزش پاسداران رسمی (کادر تیپ‌ها، گردان‌ها و واحدها)

آنچه تاکنون آوردیم در رابطه با آموزش بسیج و نیروهای پاسدار مشمول

۱. نسخه اصلی جزوه با دستخط خود شهید و بدون ذکر نام مؤلف است. شهید بزرگوار برای حفظ اخلاص خودش، نگارش این جزوه را به تعدادی از روحانیون نسبت داده است. البته مشورت گرفتن و بهره‌مندی از تجربیات و اصلاحات آنان منافاتی با مؤلف بودن خود شهید ندارد.

و سایر نیروهای مردمی است. اما در رابطه با آموزش برادران پاسدار رسمی که مسئولیت‌های مهم در جبهه (از مسئولین فرماندهان) تیپ‌ها، گردان‌ها، گروه‌ها و دسته‌ها تا مسئولین واحدهای رزمی و ستادی) به عهده آنها است، آموزش عقیدتی به شکل دیگری می‌بایست برگزار شود. مقداری از آن به صورت آموزش غیر حضوری (از طریق مجله مکتب انقلاب و نوار درس‌ها و ویدئوها) اجرا می‌شود و مقداری نیز می‌بایست به صورت کلاس‌ها باشد.

با نیروهایی که مسئولیت‌های عملیاتی دارند و افراد بسیج در اختیار آنها هستند [باید] درباره [مسائل زیر سخن گفت]:

- فرماندهی در اسلام؛
- اخلاق مسئولین و رابطه و برخورد آنها با افراد تحت اختیار؛
- اخلاص در خدمت برای خدا، نه طلبکاری از دیگران؛
- و موضوعاتی در رابطه با [درباره] مسئولیت ایشان سخن گفت.
- و نیز با نیروهای ستادی که بیشتر کارهای اداری افراد به دست آنهاست در رابطه با [باید درباره موضوعات زیر سخن گفت]:
- برخورد اسلامی و اخلاق معاشرتی؛
- اهمیت انجام کار دیگران و سرعت در برآوردن حاجات مومنین و ثواب آن و دوری از تشریفات اداری و مسائلی از همین دست، می‌شود سخن گفت.

تبلیغات در جبهه

گفتیم که در جبهه هم [به] تبلیغ احتیاج هست و هم به آموزش. درباره

آموزش مختصراً مطالبی را گفتیم.

اکنون نوبت تبلیغات در جبهه است.

اهمیت تبلیغ از مسائل بسیار روشن است و جای هیچ تردیدی نیست.

با توجه به:

- گستردگی جبهه‌ها؛
- و موقعیت‌های مختلف از پشت خط و تدارکات و... گرفته تا خط حمله و پدافند؛
- و دردها و ضعف‌هایی که در جبهه‌ها کم و بیش هست و درمان آن؛ می‌بایست با برنامه‌ریزی درستی کارها مان را انجام دهیم تا ان‌شاءالله نتایج بهتری از کارمان بگیریم.

نکاتی که مبلغین عزیز و ارجمند می‌بایست به آنها توجه عمیق‌تری مبذول نمایند:

۱. مسئله شناخت نیروها است که قبلاً به طور مختصر گفتیم و باز هم ذکر می‌کنیم که روحانی باید نیروهایی را که مخاطب سخنان او هستند بشناسد تا نتیجه بیشتری از برنامه‌هایش بگیرد. [ضرورت مخاطب‌شناسی]
۲. دردها و ضعف‌ها - که در فصل اول فهرست وار اشاره‌ای نموده‌ایم - این دردها در تبلیغات مورد توجه باشد و راه حل آن‌ها از طریق آموزش و تبلیغ بیان شود.
۳. تقسیم موضوعات کلاس درس آموزش با تبلیغ؛ باید کوشش شود از تداخل موضوعات جلوگیری شود. [مثلاً] مربی درس احکام آموزش

موضوعات خاصی را مطرح کند و احکامی که در نمازها گفته می‌شود در یک محور دیگر باشد.

۴. در عین اینکه نباید بحث‌ها تکراری باشد، باید بعضی موضوعات مهم به صورت‌های مختلف و متنوع به گوش بچه‌ها بخورد؛ مثلاً مسئله اسراف، صبر یا استقامت و ...

همانگونه که در درسهای آموزش گفتیم می‌توان موضوعاتی را با آموزش هماهنگ نموده و در چند موقعیت (در نمازها، در صبحگاه‌ها، در موقعیت حمله) با بیان‌های گوناگونی آن موضوعات را مطرح نمود.

۵. مجالس و سخنرانی‌ها می‌بایست کوتاه مدت باشد (از ۱۵ تا ۳۰ دقیقه) و حالت تنوعی در آن باشد. و نیز وضع آب و هوا و موقعیت‌ها در نظر گرفته شود که مثلاً در هوای بسیار گرم یا بسیار سرد که امکانات رفاهی هم اغلب نیست صحبت‌ها مختصر و مفید باشد، تا خدای نکرده تاثیر منفی نداشته باشد.

۶. بازهم تذکر می‌دهیم که وقت مجالس کوتاه باشد، خصوصاً در مورد دعاها و دیده شده است که گاه در یک دعای کمیل چندین نفر نوحه و مصیبت طولانی می‌خوانند و بچه‌ها را خسته می‌کنند. کوشش شود مجالس دعا و سخنرانی‌ها بسیار کوتاه باشد. دعاها در عرض ۴۵ دقیقه تمام شود و در عرض دعا یک نوحه و مصیبت مختصری کافی است. همیشه داستان تازه مسلمان از امام صادق علیه السلام که در داستان راستان^۱ آمده،

۱. استاد شهید مرتضی مطهری، داستان راستان، مجموعه آثار، ج ۱۸، ص ۲۵۲ و ۲۵۳ / شیخ حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۴۹۴، حدیث ۳ و ۹.

آویزه گوش ما باشد، که مبادا افراد تازه مسجد دیده و تازه آمده را از دعا و توسل و سخنرانی و نماز فراری کنیم و در این زمینه می‌بایست با روابط عمومی و مسئولین بلندگو و مسئولین تبلیغات، هماهنگی لازم بشود تا خدای نکرده تاثیر منفی نگذارد.

۷. مسئله خواندن مصیبت و روضه باید حساب شده باشد. بعضی مصیبت و روضه‌ها انگیزه‌های منفی دارد و بچه‌ها و رزمنده‌ها را به فکر پدر و مادر و خواهر و برادر و زن و فرزند می‌اندازد و او را از مسئله اصلی - جنگ - می‌فراموشاند. لذا باید توجه کرد که از اینگونه مصیبت‌ها و روضه‌ها خودداری گردد.

مبلغ و مداح و نوحه خوانان باید کوشش کنند که از موضوعات و محتوای حماسی و توجه به ایثارها و فداکاری‌هایی که در تاریخ صدر اسلام و زمان خودمان به حمدالله زیاد داریم استفاده شود.

- مسئله داستان حضرت عباس (علیه‌السلام) با آن همه ایثار، فداکاری، از خودگذشتگی و آن همه توجه به محور امامت و تسلیم بودن در برابر امام حسین (علیه‌السلام).
- داستان حضرت قاسم (سلام‌الله‌علیه) و فداکاری او.
- داستان صبر حسینی و آن همه استقامت در برابر آن همه شهیدان و عزیزانی که در طول روز عاشورا به درجه شهادت رسیدند و شهادت مظلومانه آن حضرت.
- داستان مسلم بن عقیل (سلام‌الله‌علیه).
- داستان شهدای کربلا از حبیب و زهیر و بریر و غلام ابودر و غلام سیاه و ...

• حماسه خاندان وهب.

و نمونه‌های بسیاری دیگر در این زمان. آری مصیبت و روضه مایه عاطفی و احساس برانگیز جبهه‌های ما است به شرط این که خوب بهره برداری شود. مصیبت درست، تاثیر معنوی بسیاری در جبهه‌های ما دارد و برکات زیادی را نصیب ما می‌نماید.

۸. از نکات لازم دیگر برای مبلغ بیان ساده و روان و خودمانی است. که همه تیپ افراد مخاطب‌ها از آن استفاده کنند.

البته در عین حال موقعیت‌ها را هم باید در نظر گرفت. بعضی واحدها در سطح بالاتراند و انتظار بیشتر دارند. مثل بهداری و اورژانس یا آنجا که برادران پاسدار بیشتر هستند.

۹. مبلغ و روحانی کوشش کند که با نیروها بجوشد. با آنها دمخور و همساز باشد. بعد از نماز جماعت کمی بنشینند تا اگر کسی سوال دارد به سادگی نزدش بیاید و درد هایش را برای او بگوید.

با نیروها بودن و جوشیدن تاثیر بسیاری در روحیه بچه‌ها و برطرف شدن عقده‌های آنها دارد.

۱۰. مبلغ و روحانی کوشش کند که در یک موقعیت ثبات داشته باشد و در فکر گردش در میان جبهه‌ها نباشد. چرا که ماندن در یک جا تاثیر بسیار در دلگرمی و ثبات و استقامت نیروهای رزمنده دارد.

۱۱. مسئله دیگر تماس روحانیون با مسئولین است و دردها و مشکلاتی را که برادران رزمنده با آنها در میان می‌گذارند با مسئولین مطرح کنند و در پی راه حل باشند.

۱۲. اگر ضعفهایی در سطح لشکرها و تیپها و یا مسئولین می بینند هیچگاه در مجالس عمومی مطرح نکنند چرا که موجب تضعیف فرماندهی و مسئولین است و در روحیه افراد رزمنده تاثیر منفی دارد. اینگونه مسائل را به خود مسئولین بگویند و در صورت اهمال آنها به مسئولین بالاتر منتقل کنند.

موقعیت‌های گوناگون جبهه و برنامه‌های مورد لزوم

اکنون فرصت آن رسیده است که از موضوعات لازم برای تبلیغ در موقعیت‌های مختلف سخن بگوییم. در اینجا یادآوری می‌کنیم که مقصود ما از این مقاله راهنمایی و یاری روحانیون است در کار خطیرشان و هرگز قصد ما محدودیت و در چهارچوب کشیدن روحانیون نیست بلکه هر روحانی ذوق خاص و استعداد ویژه‌ای دارد و با این زمینه می‌تواند بهتر و کامل‌تر حرکت کند. از این رو برای تکمیل کار روحانیون این جزوه را تهیه نموده‌ایم.

فرصت‌ها و موقعیت نیرو در بین حمله‌ها

در این فرصت که نیرو در حال آمادگی و آموزش برای حمله به سر می‌برد از فرصت بیشتری برخوردار است و بهتر می‌تواند از تبلیغات روحانیون استفاده کند.

روحانی در چند فرصت با نیروها سروکار دارد:

۱. هنگام نمازها:

اغلب بین نمازهای ظهر و عصر و بین نمازهای مغرب و عشا (غیر از شبهای دعا) روحانیون برای رزمندگان سخن می‌گویند در این فرصت خوب - که کوتاه هم باید باشد - از موضوعات گوناگونی می‌شود سخن گفت اما بهتر آن است که سخنرانی‌ها نظم خاصی داشته باشد.

بعضی در یکی از دو فرصت (ظهر یا شب) برای رزمنده‌ها و مخاطب‌ها مسائلی منظم و مورد لزوم از رساله را عنوان می‌کنند و در کنارش حدیثی هم می‌خوانند. این برنامه خوب است که با آموزش عقیدتی هماهنگ شود که مسائل تقسیم و عنوان گردد. (مثلاً مسائل وضو، غسل، تیمم و نماز جماعت [بهتر است] هنگام نمازها گفته شود و بقیه موضوعات در درس احکام)

احادیثی که انتخاب می‌شود، در محور مسائل مورد لزوم جبهه‌ها باشد؛ مانند بحث صبر، اسراف، جهاد و شهادت، اطاعت از ولی فقیه و فرماندهان. (با هماهنگی کلاس‌ها)

و در هنگام نماز دیگر می‌شود سخنرانی‌های کوتاه بدون مصیبت و یا با مصیبت (اما مختصر) [ارائه] نمود. و محور این سخنرانی‌ها بستگی به روحانی مبلغ دارد. می‌تواند از آیات قرآن و تفسیر بگوید (باز هم آیات مربوط به موقعیت جبهه‌ها) و نیز نمونه‌هایی از تاریخ اسلام و گاه به مناسبت محرم و صفر و یا ماه رمضان در مورد مسائل مناسب با این ماه‌ها سخن بگوید.

۲. صبحگاه‌ها:

در موقعیت مورد بحث، اغلب مراسم صبحگاه هست. که گاه از مسئولین دعوت به سخنرانی می‌شود و گاه از روحانیون مبلغ استفاده می‌شود. (و گاهی این صبحگاه‌ها با ارتش نیز به طور مشترک اجرا می‌شود). در این موقعیت روحانی باید موقعیت و مقتضای حال را در نظر [بگیرد].

گاهی از وحدت باید سخن گفت؛ گاهی در مورد مناسبت‌های گوناگون (چه مناسبت‌های مذهبی مثل اعیاد و ایام مصیبت، تولدها و رحلت‌ها، شهادت‌های پیشوایان و چه مناسبت‌هایی که در رابطه با انقلاب اسلامی داریم مانند ۲۲ بهمن^۱، ۱۷ شهریور^۲، ۷ تیر^۳، ۸ شهریور^۴، سالگرد پیروزی‌های نظامی و ...) که می‌توان با کمی تحلیل و توضیح برادران را در جریان ایام الله و بهره برداری از آن قرار [داد].

۳. موقعیت رفتن به خط و نزدیکی حمله

در این فرصت که فرصت بسیار حساسی است و اغلب شخصیت‌ها نیز در این موقعیت‌ها به جبهه می‌آیند کوشش روحانیون و مبلغین می‌بایست در جهت تشجیع و تقویت نیروهای رزمنده باشد.

-
۱. سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی و سقوط نظام شاهنشاهی در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ شمسی
  ۲. کشتار مردم انقلابی تهران در ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ در میدان ژاله (شهدای کنونی) به دست عوامل حکومت پهلوی
  ۳. شهادت آیت الله دکتر بهشتی و ۷۲ تن از مسئولان عالی رتبه کشوری در انفجار دفتر مرکزی حزب جمهوری اسلامی در سرچشمه تهران در ۷ تیر ۱۳۶۰ با بمب گذاری منافقان
  ۴. شهادت رئیس جمهور (رجایی) و نخست وزیر (باهنر) در ۸ شهریور ۱۳۶۰ در مقر نخست وزیری با بمب گذاری منافقان

فشرده مطالبی که تاکنون در رابطه با جبهه گفته شد به صورت چکیده همواره باید به رزمندگان تذکر داده شود.

خصوصاً:

- مسئله ذکر خدا، صبر، اتحاد برادرها با هم، اطاعت از فرماندهی.
- مسئولیت سنگینی که در برابر خون شهیدان دارند.
- مسائل احکام مورد لزوم در جبهه به طور سریع و مختصر (تیمم، نماز در حالت خوف و اضطرار، مسئله غنائم جنگی، اسرا و ...).
- و نیز روحانیون در هنگام حرکت نیروها به خط (مقدم) با قرآن آنها را بدرقه کنند و باز تذکرات را با کلماتی کوتاه به گوش رزمندگان بخوانند.
- در هنگام حمله گاه بعضی از روحانیون اجازه می‌گیرند که در عملیات شرکت کنند. این‌ها نیز نقش بسیار زیادی در تقویت روحیه و استقامت رزمندگان دارند. (هر چند در این مورد مسئولین کشور و مسئولین نظامی چندان راضی به شرکت اینگونه عناصر کارآمد نیستند).
- بعد از حمله که ان شاء الله با پیروزی همراه است مرحله پدافند و استحکام خطوط جدید می‌رسد و باید نیروهایی در جهت حفاظت از خطوط در مقابل خط و آتش دشمن بایستند و خط را حفظ کنند. نقش روحانیون در این قسمت بسیار زیاد است:

- مسئله دید و بازدید از جبهه و ماندن در کنار نیروها در خطوط.
- توجه برادرها در این که نگهداری پیروزی از خود پیروزی مهمتر است.
- مسئله صبر و استقامت نیروها و اهمیت زیاد به این مسئله.

- نمونه‌هایی از صدر اسلام، داستان تنگه احد و رها کردن آن و ضربه خوردن مسلمان‌ها.
- بر اثر بی‌توجهی به موقعیت دفاعی شان، در جبهه‌های پدافندی نیز این حالت هست.
- خسته نشدن و یادآوری رنج‌های پیامبر و امامان و یاران‌شان.
- توجه به فضای ملکوتی جبهه‌ها و حضور ملائکه الهی
- توجه برادرها به دعا و اینکه دعا در این جبهه‌ها زود اجابت می‌شود.

این نکته قابل توجه است که رزمندگان، بعد از حمله‌ها طبیعتاً با خستگی زیاد روبرو می‌شوند، خصوصاً در جبهه‌ها امکانات بسیار کم است و گاه روزها با آب روبرو نمی‌شوند [به دلیل مشکلات ارتباطی با کمبود آب مواجه می‌شوند] و در خاک‌ها و آفتاب سوزان باید زمان بگذرانند و نیاز به روحیه دارند.

موقعیت بعد از حمله در حالت پیروزی

حمله‌ها گاه با پیروزی‌های درخشان روبه‌رو می‌شود و گاه با شکست و یا درجا زدن؛ مبلغ در همه این موقعیت‌ها می‌باید خود را آماده کند که سخن لازم را برای رزمنده‌ها بگوید.

بدین امید که رزمندگان ما همیشه با پیروزی درخشان روبه‌رو شوند، مسائل لازم را که در این مورد باید گفت مطرح می‌کنیم:

اجتناب از غرور و عجب [در] پیروزی‌ها

- یکی از گناهان بزرگ در اسلام مسئله غرور است. پیروزی‌ها از خدا است؛ چرا که او به ما قدرت و حرکت بخشید.
- و این امدادهای غیبی او و سکینه و آرامش از جانب او در دلهای رزمندگان باعث این پیروزی‌ها می‌شود.
- فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ. ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ (انفال / ۱۷ و ۱۸)
- بنابراین، این پیروزی‌ها باید موجب توجه بیشتر به خدا باشد.
- مسئولیت در برابر خون شهیدان؛ ادامه راه آنها.

شکرگزاری

از آنجا که نعمت پیروزی از خداست باید او را سپاس گزاریم.
لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ [ابراهیم / ۷ و ۱۴]

مراحل شکرگزاری:

۱. قلبی (با قلب، توجه به خدا نموده و از نعمت هایش خوشنود باشیم)
۲. زبانی (با زبان شکر بگوییم؛ بعد از نمازها خوب است که انسان سر به سجده گذارد و سه بار شکرا للمجیب بگوید.

۳. عملی (هر نعمتی را در جای خودش مصرف کنیم و از حدود الهی تجاوز نکنیم).

نعمت پیروزی‌ها را با حفظ و نگهداری آن و ادامه راه شهیدان و پاسداری از خون و پیام آن‌ها و اجرای برنامه‌های اسلامی و نجات محرومین و مستضعفین و یاری آن‌ها در راه رشد و کمال، شکرگزاری کنیم.

موقعیت بعد از حمله در حالت عدم موفقیت

همواره از خدا خواهانیم که هیچگاه نیروهای اسلام به این نقاط نرسند. اما در عین حال از آنجا که برنامه اسلام با شهادت و پیروزی عوض نمی‌گردد، موضوعاتی که در این مرحله نیز لازم است مورد توجه روحانیون و مبلغین باشد مطرح می‌کنیم:

۱. جهان بینی اسلامی در پیروزی‌ها و شکست‌ها

- انا لله و انا الیه راجعون (بقره، ۱۵۶): صابرین کسانی هستند که وقتی مصیبتی به آنها می‌رسد گویند ما از آن خداییم و بسوی او باز می‌گردیم.
- این جهان بینی به ما می‌گوید همه چیز ما از خداست؛ جان ما، مال ما، ثمرات ما، پیروزی ما، شکست ما؛ ما را رضی به رضای او ییم.
- اصل، انجام تکلیف است. اگر تکلیف‌مان را انجام دادیم از شکست و پیروزی‌ها ما را باکی نیست!

- اصل، دفاع از کیان اسلام است. چه آنکه مانند پیامبر (صلی الله علیه و آله) در بدر، خندق و مکه پیروز شویم و یا آنکه همچون شهدای کربلا با عددی کم شکست بخوریم و به شهادت برسیم.
- به هر صورت هر طرف قضیه برای ما پیروزی است (احدی الحُسَنَیْنِ) (یکی از دو نتیجه خوب است: پیروزی یا شهادت، توبه/۹)
- یا پیروزی با سربلندی و رحمت و برکات خدا؛
- یا شهادت و پرواز به بهشت الهی؛
- به هر صورت باز باید خود را آماده ادامه حرکت و رسیدن به مقصد نهایی نماییم.

۲. عبرت از حوادث و علل شکست‌ها

- حوادث آینه عبرت‌اند.
- قرآن و تاکید بر این مسئله. [نمل / ۲۷، ۶۹، ۷۲، ۸۷ - عنکبوت / ۲۹، ۲۰]
- چرا شکست می‌خوریم یا پیش نمی‌رویم!
- ضعف‌ها، گناه‌ها، [نقص در] آموزش‌های نظامی و عقیدتی!
- چگونه ضعف‌ها را جبران کنیم.
- از گناه‌ها که باعث تعطیلی یا کندی [در] پیشرفت‌ها و پیروزی‌ها می‌شود جلوگیری کنیم!
- ضعف‌های آموزشی را جبران کنیم!
- توجه بیشتر به خدا و استمداد از او [بنماییم].

موقعیت بعد از حمله و مرخصی و ترخیصی نیروها

در این موقعیت که نیروها بعد از رنج‌ها و سختی‌ها و فشارها می‌خواهند به سوی وطن و خانواده و آشنایان خود برگردند می‌بایست در جریان این مسائل قرار گیرند:

- تشکر از نیروها و زحمات و سختی‌هایی که تحمل کرده‌اند؛
  - عذرخواهی از جانب مسئولین از جهت کوتاهی‌ها و قصورهایی که [احتمالاً] بوده است؛
  - مسئله غنائم جنگی، که اگر از مهمات و اموال بسیار در دستشان هست به فتوای امام [خمینی (ره)] می‌باید به مسئولین جبهه‌ها تحویل بدهند.
- توجه [دادن] به برادرها: که یادگاری آنها از جبهه یادگاری معنوی باشد (از جبهه معنویت‌ها و احادیثی که آموختند و درس‌هایی که گرفته‌اند و خاطرات و معجزاتی که دیده‌اند برای شهر و روستا شان به هدیه ببرند، نه فشنگ، که نه تنها به درد پشت جبهه نمی‌خورد بلکه خطرناک هم هست و به ضرر جبهه‌ها است).
- برادران رزمنده در برگشت خود باید مبلغ جدیدی برای جبهه‌ها باشند و با تشویق دیگران، اصلی بودن مسئله جنگ را برای آنها تشریح کنند و از خاطرات خود در جبهه‌ها بگویند تا همواره انشالله جبهه‌ها گرم باشد و راه کربلا و راه قدس به زودی باز شود.

- از مسائلی که بازهم باید مورد توجه قرار بگیرد این است که بعضی از افراد پس از برگشت از جبهه نسبت به دیگران احساس بزرگی و برتری می‌کنند و دیگران را تحقیر می‌کنند و به پایگاه‌های بسیج نمی‌روند و بسیج را برای خود کوچک می‌دانند. این حالت کبر و غرور و عجب خطرناک‌ترین آفت‌ها است و باید در این جهت نیز به رزمندگان توجه بدهند که به جبهه آمدن یک وظیفه الهی بوده و می‌بایست ما را تربیت کند که از این به بعد متواضع [تر]، با محبت‌تر، مسئولیت‌پذیرتر و پرتحرک‌تر [از گذشته] باشیم. و هر روز بهتر از قبل باشیم ان شاءالله.
- برادرانی که از جبهه‌ها بر می‌گردند نباید خدای نکرده ضعف‌هایی که گاه از جبهه‌ها می‌بینند به پشت جبهه‌ها منتقل کنند تا مبادا تاثیر منفی در کم توجهی به جبهه‌ها پیش آید.
- از مسائل دیگر توجه برادران است به رفتن به دیدار مجروحین و عیادت از آنها و تقویت روحیه آنها. و همچنین رفتن در مزار شهیدان و تجدید عهد با آنها در راه ادامه دادن راه شهیدان و ابلاغ پیام آنان به دیگران.
- توجه دادن به رزمندگان، که بعد از برگشت باز به زمین‌ها نچسبند، و به دنیا سرگرم نشوند، بلکه درصدد باشند در اولین فرصت خود را به جبهه‌ها برسانند و برای رفتن به کربلای حسینی خود را آماده کنند. [اشاره به آیه شریفه ۳۸ سوره مبارکه توبه]

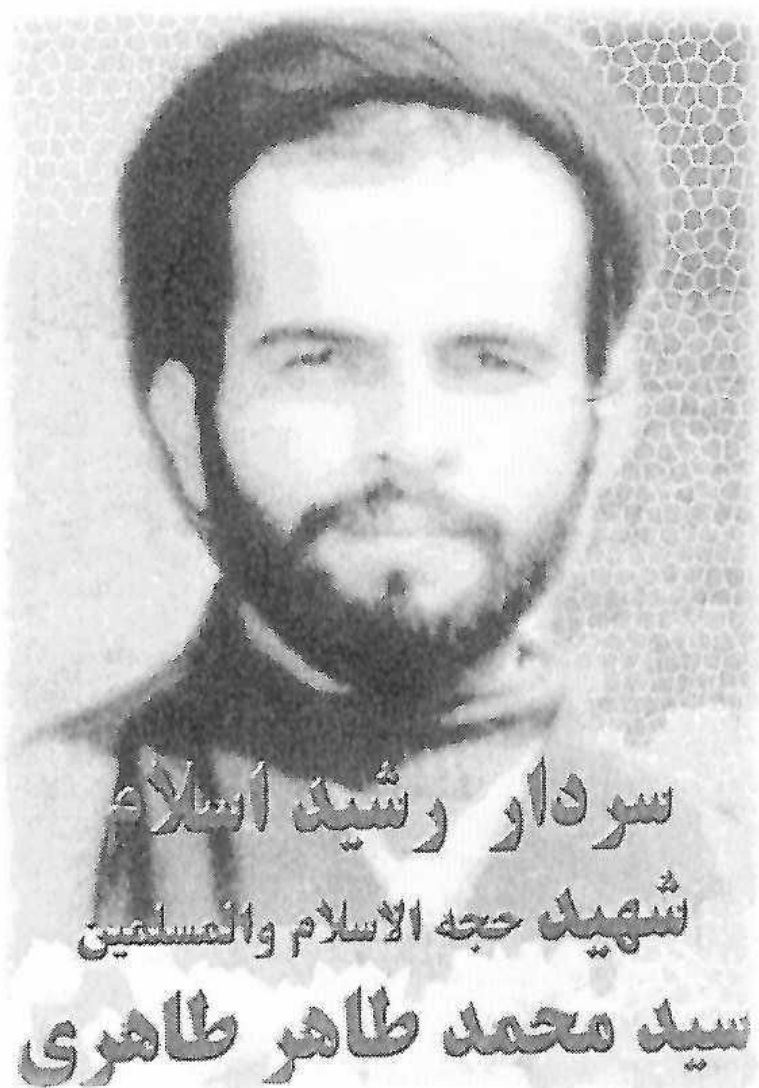
پایان کار مبلغ

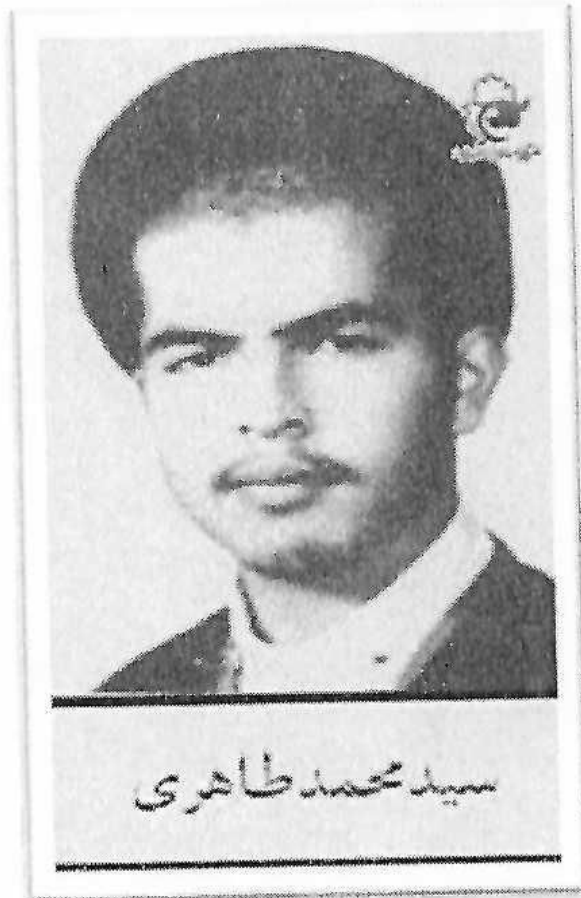
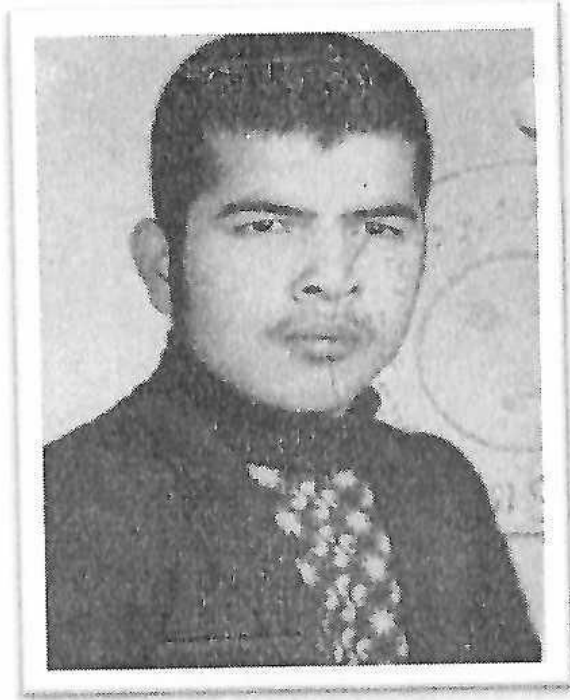
روحانیون و مبلغینی که به جبهه‌ها می‌آیند در عرض مدت کوتاه یا بلندی که در جبهه هستند به یک سلسله تجربیات خوب می‌رسند؛ در این جهت بکوشند که با همکاری با مسئولین تجربیات خود را در گزارش کارهای خود به قلم آورند؛ نقایص را بگویند؛ پیشنهادهای اصلاحی و ارشادی خود را بنویسند که بدین صورت نیز خدمت بزرگی در پیشبرد وضعیت جبهه‌ها داشته باشند.

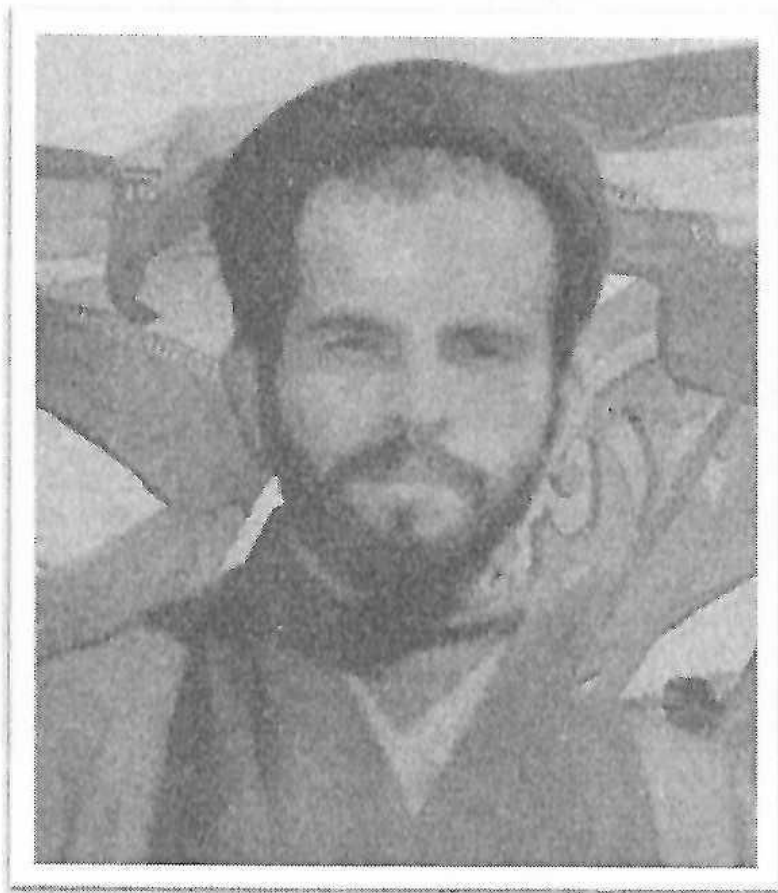
مبلغین می‌توانند از جبهه‌ها خاطرات و صحنه‌های خوبی را برای امت حزب الله پشت جبهه سوغات ببرند و با بیان نمونه‌هایی از امدادهای غیبی و روحیه رزمندگان اسلام و ضعف و زبونی‌ها و جنایات بعثی‌ها و ... مردم را در حرکت گسترده‌تر و فعالیت بیشتر به سوی جبهه‌ها بسیج نمایند.

واحد آموزش عقیدتی سیاسی و تبلیغات و انتشارات پایگاه ظفر

تصاویر

ما در انتظار فرج تا سر حد فضیلت جهاد را معتقدیم. آن هم

از قبیل جهاد در رکاب رسول است... (مجلس... علیه و آله و سلم)

مرحوم حضرت آیت... طهرانی (ره)

حضور مرحوم «آیت الله طاهری» نماینده مجلس خبرگان رهبری
در جبهه

إِنَّ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ لَیَعْرِفَانِ
 بِأَقْدَارِ الْحِجَابِ
 اعْرِفُوا الْحَقَّ تَعْرِفُوا أَهْلَهُ
 وَاعْرِفِ الْبَاطِلَ تَعْرِفُوا أَهْلَهُ
 حق و باطل به نفس ادشناخته نمی شود ...
 ... حق را بشناس تا اهلش را بشناسی
 ... و باطل را بشناس تا اهلش را بشناسی
 از سخنان دُرر بار علی مرتضی

بسم الله تعالی آموزش و تبلیغات در جهه و جنگ

در آیدی بر دفتر روحانیت در جهه ۲

* مقدمه :

این مختصر آورده می شود گوشه ای از تجربیات است که در طی حیدرآباد مولانا به دست آمد و برگزیده آن می گوی کار محدود و وقت آزاد می مختصر در گوشه ای از جنبه های گسترده در غرب و جنوب است و هیچگاه ادعا نمائیم که این برنده ای برای هر جا قابل یاد شده است... خبر... در روز قدس هم مختلفست و برنده یزد و هم در گوشه ای که این است... این تجربیات هم از بی باشد در حرکت به آینه مان... که تو ایتم وظایف سنگینان را کافر و مختصانه تمام انجام بهم... انشا الله

مختصر در این جزوه هرگز نگوی که در عنوان... که بر آید است بر بی وضع آموزش و تبلیغات در جهه او نفس روحانیت در این رابطه است... آنهم در محدود و ساده در سطح (یعنی مقصود از این بر نامه در مختصاتی از فصل سه و پنج است... در رابطه با ارزش فقهی نمی نماند چرا که نوع کار و برنامه در تشکیلات بگونه ای انگر است) و نیز مختصر هم کار در تبلیغ و آموزش نیست... بلکه بیشتر آن سمت است که مربوط به کار روحانیت است... که از برای این روحانیت که در جهه می آید تقاضای تمام که آن جزوه را به وقت فضا نمائید در مختصاتی که در کار می گیرید... در جهت ساده نمودن این بر نامه در حدود موقعیت و نیز کار آید آنرا که نقش ثابت و در زمان انوار است در مورد ضعف و تقویت و تجربیات جدید... در گزارش سراسر کارشان بر آورده اند... که در این باره آید اصل مختصر و این هم وظایف را به کار کمال حدیث بنویسید انشا الله

* جنگ و تعلیم و تربیت

از ۳ سال پیش که جنگ تحمیلی عراق آغاز شد... که در آن زمان به تجربیات لانالون و در باره است... و در این دوران طولانی در سراسر برای آموختن... و بسیار در مدارج اعلای این دانشگاه برکت قرار گرفت و به مکتب اعلی پیوستند... و بسیار در این دانشگاه... که در آنجا به حرکت جدیدی از راه کار آغاز کرده و تحول بر روی در جامعه ای نمودند... هر چه از دوران جنگ بیشتر گذشت... تحت اهمیت دانشگاه جهه راهبردی گت کرد و این دانشگاه را در جهت کمال متحد به تجربیات است و سراسر آن استقامت است

* برنامه های تبلیغی در جهه :

از آغاز جنگ تبلیغ و اهدای تبلیغات و با سراسر آن در جهه بسیار محدود بود و بعد از پیشرویش... با در زمینه گان غیر اطلاع داشته اند که در حدیث روحانیت در جهه که همچون صدای بویست تا یک دست آموزش... هر چه که سال معنوس را می توان با معسراسری سنجید... چه بسیار روحانیون غیر که از این به دست گرفته ایمان شافقت... چه بسیار آنرا که به شهادت نائل شدند... و چه بسیار سراسر با سخن و بیان گرم خود... چه در زمینه های سیر و بخشیدن و ایمانشان و در نشان و آفرودند... روحانیون در جهه... و برنامه های تبلیغی زیادی داشته و دارند... در سراسر... در آموختن... در جهه... در حجاب

... یاران! راه طولانی است. زندگی همیشه صحنه پیکار حق و باطل است. باید یکی را برگزید و در آن قدم گذاشت و قدم زد و نترسید و نهراسید. زندگی پیکار در راه عقیده است؛ باید صبر و استقامت پیشه کرد. باید از فریب‌های نابکارانه دشمن گول نخورد و چشم‌ها را باید باز کرد...

فرازی از دست‌نوشته‌های روحانی شهید
سردار سید محمد طاهری گرگانی

انتشارات زلال اندیشه

اداره کل حفظ آثار
و نشر ارزش‌های دفاع مقدس
استان خراسان رضوی

مرکز نشر آثار و ارزش‌های روحانیت در دفاع مقدس

ISBN: 978-600-8005-44-5

9

786008

005445